

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra Sociologie

Společenské vnímání současné genderové identity mužů

Bakalářská práce

Autor: Natalie Bezděková

Studijní program: Sociologie

Studijní obor: Sociologie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Nina Fárová, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Natalie Bezděková

Studium: F19BP0128

Studijní program: B0314A250008 Sociologie

Studijní obor:

Název bakalářské práce: **Společenské vnímání současné genderové identity mužů**

Název bakalářské práce Social Perception of Men's Current Gender Identity
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá společenským vnímáním současné genderové identity mužů ve srovnání s tzv. tradičním pojetím mužského genderu. Cílem práce je popis vývoje společenského vnímání současné genderové identity mužů ze strany mužů. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce obsahuje vymezení charakteristik tradičně pojímané maskulinity a dále současné mužské genderové identity jako jsou například transgender muži, homosexuálové nebo travesti performeři. Praktická část práce je provedena ve formě kvalitativního výzkumu, jehož hlavní náplní jsou polostrukturované rozhovory s heterosexuálními muži v různých věkových kategoriích.

BRZEK, Antonín; PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ, Jaroslava. Třetí pohlaví?. 1. vyd. Praha: Scientia Medica, 1992.

CONNELL, R. W. a James W.
MESSERSCHMIDT. Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. Gender and society Vol. 19, 6; 2005.

GIDDENS, Anthony. Sociologie. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Argo, 2013.

JANOŠOVÁ, Pavlína. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008.

RENZETTI, Claire. Ženy, muži a společnost. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2003.

Zadávající pracoviště: Katedra sociologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Nina Fárová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.3.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucí práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Hradci Králové dne _____

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí této bakalářské práce Mgr. Nině Fárové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, trpělivost a ochotu při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá společenským vnímáním současné genderové identity mužů ve srovnání s tzv. tradičním pojetím mužského genderu. Cílem práce je popis vývoje společenského vnímání současné genderové identity mužů ze strany mužů. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části práce obsahuje vymezení charakteristik tradičně pojímané maskulinity a dále současné mužské genderové identity jako jsou například transgender muži, homosexuálové nebo travesti performeři. Praktická část práce je provedena ve formě kvalitativního výzkumu, jehož hlavní náplní jsou polostrukturované rozhovory s heterosexuálními muži v různých věkových kategoriích.

Klíčová slova:

Transgender osoby, pohlaví, pohlavní identita, sexuální orientace, muži, maskulinní, genderová role

Anotation

The bachelor thesis deals with the social perception of contemporary gender identity of men in comparison with the so-called traditional concept of male gender. The aim of the thesis is to describe the development of men's social perception of contemporary gender identity. The thesis is divided into theoretical and practical parts. In the theoretical part, the thesis includes a definition of the characteristics of traditionally conceived masculinity as well as contemporary male gender identities such as transgender men, homosexuals or travesti performers. The practical part of the thesis is conducted in the form of qualitative research, the main focus of which is semi-structured interviews with heterosexual men in different age categories.

Keywords:

Transgender people, gender, gender identity, sexual orientation, men, masculine, gender role

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Teoretická část.....	3
2.1	Vymezení základních pojmů.....	3
2.1.1	Pohlaví.....	3
2.2	Gender.....	5
2.3	Poruchy pohlavního vývoje.....	6
2.3.1	Intersexualita a hermafroditismus.....	6
2.4	Vliv společnosti.....	8
2.4.1	Genderové stereotypy.....	8
2.4.2	Genderová socializace.....	9
2.4.3	Vliv rodiny.....	11
2.4.4	Vliv školy.....	12
2.4.5	Vliv médií.....	12
2.4.6	Genderová role muže ve společnosti.....	13
2.5	Transgender – třetí pohlaví?.....	18
2.6	Život transgender osoby.....	20
2.7	Homofobie a transfobie.....	22
3	Praktická část.....	24
3.1	Metodologie výzkumu.....	24
3.2	Struktura rozhovoru.....	25
3.3	Etika a limity výzkumu.....	27
3.4	Analýza dat.....	28
3.5	Výsledky výzkumu.....	29
3.5.1	Genderové role a stereotypy.....	29
3.5.2	Úloha muže.....	31
3.5.3	Důvod přeměny pohlaví – Motivace pro přeměnu.....	32
3.5.4	Zkušenost s transgender osobou.....	33
3.5.5	Média a transgender osoby.....	35
3.5.6	Negativa a problémy, se kterými se setkávají transgender lidé.....	36
3.5.7	Adopce.....	37
3.5.8	Reakce na přeměnu kamaráda či člena rodiny.....	38
3.5.9	Názor na sterilizaci.....	39
3.5.10	Doplnění k tématu: Obavy o model dnešní rodiny.....	39

4	Závěr.....	41
5	Zdroje	43

1 Úvod

Práce se snaží popsat a přiblížit názory majoritní heterosexuální populace na transgender osoby. Mnoho lidí zatím nemá žádné bližší povědomí o tom, kdo vlastně transgender osoby jsou, s jakými životními úskalími se denně potýkají. Zejména je velmi důležité to, jak k nim přistupuje celá společnost. Práce se konkrétně podrobně zaměřuje na to, jak na transgender osoby pohlíží mužská heterosexuální populace.

Cílem práce je zjistit, jak na transgender osoby pohlíží heterosexuální muži a zároveň jaké povědomí o transgender lidech mají, zda jsou obeznámeni s okolnostmi, které mnohdy těmto lidem velmi znepríjemňují život.

Celá tato práce je rozčleněna do kapitol, které se podrobně věnují každému důležitému aspektu. Popisuje biologický aspekt, který je členěn na hormonální a chromozomální pohlavní vývoj, možné vzniky poruch pohlavního vývoje, pod které jsou zařazeny ty, které jsou nejvíce spjaty a rozšířeny v rámci transgender osob.

Poté se práce věnuje sociálnímu aspektu. Což je tedy popis, jaký vliv může mít případně v rámci vývoje společnost, rodina, škola, média. S těmito aspekty je neodlučitelně spjata genderová socializace, která je stejně důležitá jako biologický aspekt samotného vývoje jedince. V rámci genderové socializace jsou v práci představeny taktéž genderové stereotypy, kterým se společnost po řadu let nedokázala vymanit a v jistých případech stále přetrvávají. To, jak společnost vnímá mužskou genderovou roli je pro práci velmi klíčové, jelikož někteří muži jsou touto představou pravděpodobně zásadně ovlivněni. Tudíž se práce věnuje pohledu společnosti na mužskou genderovou roli. V praktické části práce jsou výsledky v rámci provedeného kvalitativního šetření, které proběhlo skrze polostrukturované rozhovory s heterosexuálními muži v různých věkových kategoriích a s různou úrovní vzdělání. Celá práce je podložena odbornými zdroji, jak knižními, tak internetovými, pro co možná nejkvalitnější výsledek.

Bakalářská práce pohlíží na transgender osoby jako na třetí pohlaví, kteří zatím mnozí netolerují, a tak vymezuje a popisuje, jak transgender osoby žijí, co jsou jejich životní překážky. Velmi častým problémem je společenská netolerance jiných genderových identit, která se v extrémních případech pomítá až do homofobie či transfobie. Společnost zatím stále hledá pochopení pro transgender osoby. I proto je velmi důležité tato témata sociologicky zkoumat,

a tato práce by tak snad mohla být jedním dílkem skládačky, která napomůže větší společenské soudržnosti.

Ačkoli se práce věnuje transgender osobám z pohledu heterosexuálních mužů a někdo by tedy mohl namítnout, že je to tzv. o nich bez nich, domnívám se, že tomu tak není. Zvolila jsem své respondenty takto právě proto, že je potřeba znát názory mužů na transgender osoby, protože muži bývají stereotypnější vůči LGBT+ tématům¹. Pokud tedy nahlédneme pod povrch jejich představ, otevírá se v budoucnu prostor, jak se homofobií či transfobií vypořádat.

¹ MOSKOWITZ, D. A., Gerulf RIEGER a Michael E. ROLOFF. Heterosexual Attitudes Toward Same-Sex Marriage. *Journal of Homosexuality* [online]. 2010, 57(2), 325-336 [cit. 2023-07-11]. ISSN 0091-8369. Dostupné z: doi:10.1080/00918360903489176

2 Teoretická část

2.1 Vymezení základních pojmů

V první kapitole je nutno vymezit si základní pojmy, které jsou s trans osobami úzce spjaty. Pro úplné pochopení celé problematiky je nepochybně nutno vysvětlit vývoj jedince od samotného začátku. Prvotně se tedy dostaneme k vysvětlení, co to vůbec pojem pohlaví znamená. Následně si vysvětlíme, jak pohlaví vznikne po biologické stránce, co se děje při samotném vzniku spojení mužské a ženské buňky. Dále se budeme věnovat pojmu gender. Kompletně si tento pojem vyložíme a následně bude nastíněna genderová problematika. Cílem je taktéž pochopit rozdílnost pojmu pohlaví a gender. Tyto dva pojmy jsou často vnímány jako totožné, což si také rozebereme.

2.1.1 Pohlaví

Pojem pohlaví (v angličtině „sex“), se užívá, pokud rozebíráme biologickou rozdílnost u mužů a žen, která je utvořena již ve fázi těhotenství matky. V pojmu pohlaví je ukryto vše, co definuje biologickou rozdílnost muže a ženy. Rozlišují se dva typy pohlaví, stejně tak jako u dalších živočichů. Pohlaví je tedy dáno biologicky a na základě něho jsme schopni určit maskulinitu či feminitu jedince.² Na základě typu pohlaví se pak následně rozvíjí sexuální neboli tělesný vývin jedince. Biologicky jsou ženám a mužům dány určité tělesné předpoklady.³ Pohlaví se vyvíjí na chromozomální a hormonální rovině.⁴ Člověk jakožto savec je v klasické literatuře uváděn jako tvor dvoupohlavní. Každý jedinec má takzvanou chromozomální výbavu, která je mu dána ze stejné části otcem i matkou.⁵ Pohlaví je dáno především genetikou.

² JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

³ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁴ JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

⁵ JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

To, jakého pohlaví se jedinec narodí je rozhodnuto již při početí, respektive v momentu, kdy je spermie muže propojena s vajíčkem ženy.⁶

Chromozomální a hormonální pohlavní vývoj

Proces vzniku mužského či ženského fenotypu se odborně nazývá pohlavní diferenciací. Celý proces utváření pohlaví v těle matky se uskutečňuje na základě pohlavních chromozomů. Spermie i vajíčko mají vepsanou genetickou informaci. Vajíčko ženy nese zpravidla pouze chromozomy XX, což geneticky znamená, že může předat taktéž pouze genetickou informaci chromozomu X. Muži mají dvojici chromozomů odlišnou. Jejich dvojice pohlavních chromozomů jest XY. To znamená, že na základě chromozomální dvojici, kterou nese spermie bude následně ovlivněno finální pohlaví nového jedince. Mužská buňka neboli spermie je schopna předat buď chromozom X či chromozom Y. Ženské pohlaví je složení dvou chromozomů X. Mužské pohlaví vznikne složením chromozomu X a Y. Ženské pohlaví je tedy dvojice XX a mužské XY.⁷ Do šestého týdne vývoje vzniklého embrya není jednoznačný vznik pohlaví, jelikož až do této doby embryo nevykazuje žádné rozdíly ve vývoji pohlavních žláz a genitálií. Celých prvních šest týdnů je vývoj muže i ženy anatomicky identický. Toto je umožněno pomocí gonadální tkáně, která je uzpůsobena pro rozvoj mužských varlat i ženských vaječníků. Její zásadní a klíčovou schopností je fakt, že je pohlavně bipotenciální.⁸ Kolem šestého týdne vývoje embrya se začínají dít zásadní změny. Už se zde rozhoduje, zda se na základě chromozomálního zárodku utvoří varlata takzvané testet či ovária neboli vaječníky.⁹

Hormonální pohlavní vývoj nastupuje až po chromozomálním vývoji. Hormonální vlivy činí ohromnou úlohu ve finální formě pohlaví. Ve fázi, kdy jsou pohlavní diferenciací utvořeny vaječníky nebo varlata přichází úloha hormonů. Utvářením pohlavních orgánů začíná následně

⁶ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁷ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁸ JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

⁹ JANOŠOVÁ, P. *Divčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

produkce hormonů.¹⁰ Pokud je zárodek budoucím mužem, tak jeho vznikající varlata začnou produkovat hormon testosteron, který se následně podílí na dalším vývoji v muže. Pokud jsou chromozomy zárodku XX je to ženský zárodek, což znamená, že zde se hormon testosteron vůbec nevyskytuje a vaječníky produkují hormony ženské.¹¹ Další ze zásadních hormonů je androgen, pokud se v těle jedince nachází bude z něj muž, v opačném dění žena. Je to velmi podobný vzorec jako u chromozomálního pohlavního vývoje. Prenatální vývoj se v této fázi začíná zásadně u mužů a žen odlišovat. Hormony již v prenatálním vývoji vytvoří jádrovou pohlavní identitu a je téměř rozhodnuto o tom, jak bude jedinec sexuálně orientován v dospělém životě. Pokud dospělý jedinec nebude souznít s pohlavím, se kterým se narodil je to na základě dění v prenatálním vývoji.¹² Je to tedy zcela neovlivnitelné a vše se odehrálo v těle matky. Jedinec nebyl schopen nic z toho ovlivnit.

2.2 Gender

Pojem gender je vyjádření „sociálního pohlaví“.¹³ Gender udává odlišnosti mezi mužským a ženským pohlavím z pohledu sociálně-kulturního hlediska. Zde se nejedná o označení na základě biologických dispozic, ale o sociální aspekty daného pohlaví. Gender rozlišíme podle interakcí a chování muže nebo ženy. Je to způsob jednání jedince ve společnosti.¹⁴ S tímto pojmem proto úzce souvisí takzvané genderové stereotypy, které jsou „zjednodušující popisy toho, jak má vypadat „maskulinní muž“ či „femininní žena“.“¹⁵ S rolí muže či ženy je nutné se identifikovat a naučit se ji až v průběhu života.¹⁶

¹⁰ JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

¹¹ WEISS, P. a kol. Sexuologie. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010, s. 463.

¹² JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

¹³ JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

¹⁴ JANDOUREK, J. Sociologický slovník. 2. vydání. Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

¹⁵ RENZETTI, C. M. a CURRAN D. J. Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2., str. 20

¹⁶ JANDOUREK, J. Sociologický slovník. 2. vydání. Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

Tyto genderové stereotypy a celkové vnímání genderu se liší na základě různorodých kultur. Každá kultura zkrátka může mít odlišné vnímání genderu.¹⁷ Nelze se tedy shodnout na jednoznačném vymezení tohoto pojmu. Na rozdíl od pohlaví je tedy gender mnohem komplexnější, jelikož pohlaví se odvíjí od biologických daností jako jsou nejdříve chromozomy a následně hormony a poté pohlavní znaky. Je tam tedy na základě biologických jevů jasné, zda je jedinec mužem či ženou, avšak u genderu řešíme podíl maskulinity a feminity jedince. Často se stává, že jedinec jeví maskulinní a taktéž feminní znaky a je to již poměrně běžným jevem, tyto dvě skupiny znaků lze projevovat bez ohledu na to jakého biologického pohlaví se jedinec narodil.¹⁸

2.3 Poruchy pohlavního vývoje

Vývoj jedince je velmi složitým procesem, a proto se zde může často stát nějaký problém, který však nelze ovlivnit. Toto se děje již na samém počátku, v těle matky, v období prenatalního vývoje. Na základě biologického dění rozlišujeme dva základní druhy poruch pohlavního vývoje. Může se objevit chromozomální porucha pohlavního vývoje či hormonální porucha pohlavního vývoje. Tyto poruchy jsou mnohdy finálně syndromy různého druhu, které si následně vysvětlíme.

2.3.1 Intersexualita a hermafroditismus

Intersexualita a hermafroditismus se běžně vyskytuje u jedinců již při narození a její počátek se odehrává tedy již v prenatalním vývoji v těle matky. Intersexuální jedinec nemá pohlavní ústrojí ani mužské ani ženské. Mnohdy se liší vnitřní pohlavní ústrojí od vnějšího. Není tam tedy stoprocentní shoda a ve vývoji se stala nějaká biologická odchylka. Rozlišujeme skupinu pravých a nepravých hermafroditů. Ti praví mají vyvinutá ovaria i testes. Tito jedinci se vyskytují velmi zřídka. Mnohem častější jsou takzvaní nepravý hermafrodité, kteří mohou

¹⁷OAKLEY, A. Pohlaví, gender a společnost. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 121.

¹⁸KARSTEN, H. Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2016, s. 25.

mít buď vnější nebo vnitřní pohlaví mužské či ženské. Intersexualita je stav, kdy je jedinec na jakémsi pomezí není plnohodnotnou ženou ani mužem, je někde na rozhraní těchto dvou pohlaví. U intersexuality je většinou problematické určit, kde a kdy se během vývoje stala příčina. Intersexualita je „*nedokonalá pohlavní diferenciací podmíněná anomální genetickou determinací, vývojovými vadami gonád a genitálu nebo hormonálně.*“¹⁹

Na rozdíl u hermafroditismus bývá známo, že příčinou pohlavní nejasnosti jsou hormonální či chromozomální vlivy. V různé literatuře můžeme najít drobné odchylky, jelikož autoři nejsou schopni se jednoznačně na jasné definici intersexuality shodnout, což následně činí velké problémy u určení četnosti intersexuálních jedinců. Kdyby byla intersexualita vymezena jasnými body nečinilo by problémem intersexuální jedince procentuálně určit. Odhadovaný počet intersexuálních jedinců však činí zhruba jedno procento populace.²⁰ Je tedy jednoznačné, že osoby „obou“ pohlaví se objevují mezi námi a jedná se o biologickou příčinu.

Ve spojitosti s hermafroditismem se taktéž objevuje takzvaný Klinefelterův syndrom, který pokud jedinec má, tak za takového předpokladu je víceméně obojohlavní. „*Jedná se o karyotyp 47, XXY, který v sobě de facto zahrnuje obě varianty – mužskou (XY) i ženskou chromozomální výbavu (XX).*“²¹ U chlapců s tímto syndromem se objevuje problém s přebytečným chromozomem X, jelikož ten patří ženám a je zde navíc, tak tito chlapci mívají případně určité znaky femininního vývoje. To však není jediným úskalím, které chromozom X dokáže zapříčinit, jelikož dokáže dokonce do jisté míry pozastavit vývin maskulinní. Vážnými budoucími následky syndromu tak je u daného muže nemožnost zplodit potomka. Další ze syndromů je takzvaný Supermale, při kterém se naopak nachází o jeden chromozom Y více, což způsobuje urychlený a mnohem větší maskulinní vývoj.

Tyto chromozomální poruchy pohlavního vývoje však bývají ve většině případech bohužel neodhaleny, jelikož podněty pro vyšetření mohou být nepatrné.²² Pokud by vyšetření

¹⁹ Vokurka, H. 2004, s 404 VOKURKA, M., Hugo, J.: Velký lékařský slovník. 4. aktualizované Vydání, Praha Jessenius, Maydorf 2004.

²⁰ SAX, L.: How common is intersex? A response to Anne Fausto-Sterling. The Journal of Research 39, 2002,174-78

²¹ JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9., str. 49

²² JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

proběhlo, mohlo by tak mužům se syndromy dát mnoha odpovědí a vysvětlení. V závěru této kapitoly je tedy nutné zdůraznit, že i pohlaví není zcela binární kategorie rozdělená jen na muže a ženy. I o pohlaví, stejně jako o genderu, můžeme uvažovat jako o určité škále, na které se jedinec pohybuje. Zároveň je dle mého názoru ke zvážení, zda v těchto případech dnes mluvit o „poruchách“, jelikož i medicínský diskurz v zahraničí se v tomto hodně posunul.

2.4 Vliv společnosti

Společnost nastoluje určité normy chování a má od jedince jistá očekávání. „*Ve všech společnostech existují normy chování, které některé praktiky schvalují, zatímco jiné zavrhnou nebo přímo odsuzují.*“²³ Velmi záleží, o jaké budeme hovořit společnosti ve spojitosti se sexuální orientací nebo genderovou identitou, jelikož názory různých typů společnosti na základě jejich kultury se mohou dosti odlišovat, a to co je někde zcela nepřijatelné může být jinde zcela běžné a plně akceptovatelné. Například homosexualita byla v antickém Řecku plně podporována a brána za naprosto běžnou.²⁴ Rozepíši zde různé sociální skupiny, které jedince ovlivňují a též jakým způsobem.

2.4.1 Genderové stereotypy

Genderové stereotypy jsou společenské předpoklady pro muže či ženy na základě sociálního a kulturního pohledu. Je to soubor očekávaného chování a vlastností mužů či žen. Tyto sociální „předpoklady“ pro daný gender souvisí s fyzickou stránkou, sociální rolí, povoláním a též sexuální orientací. Genderové stereotypy se stávají velmi závažným problémem v momentě, kdy začínají omezovat či popírat vlastnosti, schopnosti a potřeby jedince či jakkoli ubližují jeho osobě ať po fyzické či psychické stránce.²⁵ Za poslední roky se z genderových stereotypů společnost snaží vymanit, což je ovšem dosti komplikované. Názorný příklad genderových stereotypů je spojení předpokladu, že muž by měl být silným

²³ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str. 122

²⁴ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

²⁵ COOK, R. J. a CUSACK S. *Gender Stereotyping Transnational Legal Perspectives*. Paper, 2011. ISBN 9780812221626.

jedincem a žena by měla naopak odpovídat představě křehké, jemné bytosti.²⁶ Náhledem do historie si lze též povšimnout, že z pohledu různých kultur jsou muži spojováni s úkolem lovu a boje, oproti tomu ženy jsou vnímány jako zcela nehodící se pro tyto činnosti. Ženám je připisováno mateřství.²⁷ Toto souvisí i s faktem, že ve společnosti bylo po řadu let zcela běžné rozdělovat téže profese na základě genderových stereotypů, respektive pro muže či ženu jisté profese nebyly zkrátka určeny a bylo nepřípustné, aby je opačný gender, než pro kterého byly určeny, vykonával. Pravděpodobně rozdělování mužů a žen přišlo již s dřívějším nastavením dělby činností, práce, kterou měl za úděl muž a kterou žena. Rozdělení genderových rolí má tedy opravdu hluboké historické kořeny. Genderové role jsou též do jisté míry odlišné na základě různých druhů kultur.²⁸ Muži a ženy na počátku údajně dělali téměř veškeré úkoly společně bez jakýchkoli rozdílů. Právě těhotenství a mateřství je podle některých teorií důvodem, proč se začaly samovolně utvářet genderové role, avšak toto jednoznačně neplatí u všech kultur, najdeme i mnohé výjimky. Genderové dělení tedy vidíme velmi často právě v zaměstnání.

2.4.2 Genderová socializace

Novorozeňata jsou ihned po narození zařazeny do skupiny mužů či žen na základě jejich biologického pohlaví. K zcela jasnému rozdělení se dopomáhá výběrem dětského vybavení a oblečení, které je většinou laděno do barev, které jsou určeny pro daný gender. „*Výzkumy ukazují, že děti začínají dávat přednost určitým hračkám v souladu s genderovými stereotypy již ve věku kolem osmnácti měsíců.*“²⁹ V cca osmnácti měsících už si dítě začíná pomalu podvědomě uvědomovat svůj gender. Ve dvou letech je dítě již většinou schopno samo sebe zařadit do skupiny mužů či žen. „*Pod vlivem dospělých si tak dítě ujasňuje a přijímá svou životní roli mužskou, nebo ženskou. Bývá dotvořena kolem druhého roku a kolem tří let je již*

²⁶ RENZETTI, C. M. a CURRAN D. J. Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2.

²⁷ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str. 112

²⁸ KRÍŽOVÁ, A., Tuček, M.: Zaměstnání versus rodina – dělba rolí v rodině. In: Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace. Praha, Tuček, M. a kol.: Sociologický ústav AV ČR 1998., str. 20-21

²⁹ RENZETTI, C. M. a CURRAN D. J. Ženy, muži a společnost. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2., str.93

víceméně nezvratná.“³⁰ Dítě je schopno si uvědomit jakého je pohlaví a tuto schopnost začíná aplikovat již i na ostatní, respektive dokáže odhadnout kdo je „dívka“ a kdo „chlapeček“. Na základě mnoha vjemů, které si adolescenti mnohdy ani neuvědomí, je dítě identifikuje jako muže nebo ženu. Dítě vnímá opravdu mnohé. Gender rozlišuje podle škály neverbálních signálů, mezi ně se řadí pach, který z jedince cítí, oděv, který má na sobě, způsob chování atd.³¹ Ve třech letech svého života je již dítě schopné vnímat genderové stereotypy chování. Dítě dokáže rozeznat chování a vlastnosti, které by měly být připisovány muži nebo ženě, fakt, že dítě má tuto schopnost již v tak útlém věku je vysvětlován na základě třech teorií. Jsou to teorie sociálního učení, kognitivně vývojové a psychoanalytické (teorie identifikace). V celém dlouhém procesu socializace se dítě učí své genderové sociální roli, tj. proces osvojování mužské a ženské identity.³² Avšak o podrobnostech ohledně formování a vývoje ustálené sexuální preference zatím bohužel není dostatek informací bez ohledu na fakt, zda se jedná o heterosexuálnost či homosexuálnost.³³ „*Dítě přichází na svět vybaveno nejen mužskými či ženskými pohlavními orgány, ale také určitými předpoklady pro pozdější pohlavní život i sexuální preference.*“³⁴

U dítěte se může také objevit touha po změně pohlaví či sexuální přitažlivost ke stejnému pohlaví na základě obdivu k osobě, která daného genderu je. Toto se může stát za předpokladu, že má dítě nějaký svůj vzor či hrdinu. U chlapců pubescentního věku se může objevit též vzrušení či erekce při pohledu či přemýšlení nad danou osobou, kterou tolik uznávají. To u chlapce může způsobit rozrušení a nejasnosti ohledně své sexuální orientace ačkoli zde nejsou žádné důvody pro rozruch, jelikož tento projev nemá na budoucí sexuální orientaci zcela žádný vliv.³⁵

³⁰ BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4., str.11

³¹ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str.114-115

³² GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str. 114

³³ BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

³⁴ BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4., str.13

³⁵ BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

2.4.3 Vliv rodiny

Rodina je první sociální skupinou, do které se dítě dostane a kde probíhá jeho prvotní socializace. Právě rodiče udávají vzor dítěti a mohou ho tak velmi ovlivnit. Dítě se učí genderové role od svých rodičů a jak již bylo zmíněno v kapitole „Genderová socializace“ rodiče dítě ovlivní skrze mnohé neverbální podněty. V nespočtu rodin se bohužel objevuje absence otce, což v životě dítěte dokáže způsobit potíže a ve většině případech to zanechá následky. Absence otce jakožto mužského vzoru je u dítěte, v tomto případě chlapce, závažným problémem. Může vést k tomu, že si chlapec neutvoří představu o genderové roli muže a odpozoval pouze chování ženy-matky, tudíž jeho chování v dospělém věku může být více femininní. Toto tvrdí teorie Guye Corneau. Též ovšem uvádí, že druhou možností bývá přehnané maskulinní chování. To se projevuje snahou mít vlastnosti a chování typického maskulinního jedince. Tento jev se nazývá hypermaskulinní chování.³⁶ Též se toto chování uvádí jako „kompenzační maskulinita“ s čímž souvisí snaha zcela v sobě potlačit jakékoli feminin chování.³⁷

Náhledem do historie byl jasně stanoven genderový stereotyp matky jakožto hospodyně a pečující osoby o děti a muže jakožto otce, který především živí rodinu, zajišťuje finanční chod domácnosti. V postmoderním pojetí rodiny bývají povinnosti pro chod rodiny různě rozvrženy. Pokud se ukáže, že dítě je jiné sexuální orientace nežli většinou té nejvíce předpokládané – heterosexuální, je zde ohromně důležitý přístup rodičů. Ze strany rodiny je klíčová podpora jedince, pokud zde bude dostatečná empatie, jedinec jiné orientace se se svojí odlišností dokáže lépe srovnat a jeho následná budoucnost nebude plná komplikací.³⁸

³⁶ CORNEAU, G. Chybějící otec, chybující syn: Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity. 1. Vyd. Praha: Portál, 2012. 191 s. ISBN 978-80-262-0075-8.

³⁷ JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

³⁸ BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4.

2.4.4 Vliv školy

Dítě se nástupem do školy stane součástí další sociální skupiny. Ve školním věku si je již dobře vědomo rozdílů mezi mužem a ženou a dokáže je bez problémů zcela rozpoznat. Škola svým způsobem děti selektuje na dívky a chlapce, ačkoli to nemusí být zcela záměrné. U dívek i chlapců se předpokládají odlišné zájmy³⁹, některé jsou zkrátka pro opačný gender „nehodící se“. Za předpokladu určitých odlišností, jiných vzorců chování, vizuální odlišnosti, se ve školském prostředí následně velmi často objevuje šikana.

2.4.5 Vliv médií

V této kapitole vlivu médií jsem se rozhodla zařadit též psaná média, respektive knihy. První knihy, které se dostanou jedinci do rukou jsou rize dětské knihy, tedy většinou právě různé obrázkové knihy a později komplikovanější pohádky. Pokud budeme pozorovat hlavní postavy pohádek ať knižních či televizních, dozvíme se, jak je zhruba dětem představena a vykreslena mužská a ženská role. V pohádkách je mužská postava většinou akčním hrdinou, zažívá mnoha dobrodružství a může dělat téměř vše. Muž je v pohádce silný a odvážný jedinec oproti tomu žena bývá spíše křehkou a jemnou bytostí, která se věnuje nejvíce domácnosti a dětem. Muži bývají většinou v klasických pohádkách těmi hlavními hrdiny a jsou to obvykle velmi dominantní postavy.⁴⁰ Tudíž již v pohádkách můžeme pozorovat podprahový symbol pro vychování chlapců, kteří by se „měli“ stylizovat do podobných rolí a mít podobné vlastnosti. Pro dospívající chlapce může být následně velmi náročné, pokud nejsou schopni zapadnout do ideálů a předpokladů společnosti. Už zde tedy můžeme sledovat patrné formování chlapců do klasické mužské role, následně genderových stereotypů.

Pokud budeme blíže zkoumat filmy, které jsou již pro dospělé, i tam se setkáváme s mužem jako s absolutním hrdinou a ženy naopak představují spíše pasivnější role.⁴¹ Filmy,

³⁹ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁴⁰ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

⁴¹ *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. ISBN 80-238-4770-8.

seriály i reklamy jsou děleny opět často na ty zaměřené pro feminní obecenstvo či maskulinní.⁴² Postupem se však začínají objevovat jak pohádky, tak i filmy, kde se více vyskytují různé sexuální orientace, tak aby to bylo pro společnost více běžné.

2.4.6 Genderová role muže ve společnosti

Genderová role je vzorec předpokládaného chování daného genderu, který se odvíjí od procesu socializace. Genderová role muže se utváří taktéž již v dětství.⁴³ Chlapec se učí, jak se chovat v různých situacích, jak se chovat k rodičům, k dívkám.

Muži jsou vnímání většinou jako více dominantní jedinci, jsou považováni za silnější oproti ženám. Je s nimi též spojována větší míra agrese, bojového smýšlení, sebejistoty. Jsou to jakési idealizované maskulinní povahové rysy.⁴⁴ Nedá se však jednoznačně prohlásit, že tyto vlastnosti se připisují pouze mužům, jsou to spíše tradiční představy o mužích ve většině kultur. Ženy působí naopak více jemně, pasivně...tj. ovšem pouze jakýsi předpoklad feminity, která je prisuzována ženské sociální roli. V moderní společnosti jsou toto již opravdu spíše zmíněné genderové stereotypy, jelikož mnozí se těmto předpokladům zcela vymykají. Dnes se setkáváme převážně s faktem, že většina činností a vlastností se postupně tzv. genderově vyvažuje, nebo se o této vyváženosti diskutuje. Teorie genderových systémů je založena na základě tvorby genderové identity a genderové role mužů a žen, což se však zároveň odvíjí též od kultury a společnosti. Teorie nám nastiňuje, že genderové role jsou konstruované a proměnlivé. Genderové identity a role se tedy utváří na základě sociálních a kulturních systémů, které se zároveň odvíjí od kultury a společnosti dané země. Existují totiž státy, kde je jiné hierarchické postavení mužů a žen, než je nám v evropské společnosti zvykem. Setkáváme se tam tedy s nerovnoprávností mužů a žen, tudíž je zde v rámci teorie pak následně možná diskriminace a nespravedlnost mezi gendery.⁴⁵

⁴² *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund, 1999. ISBN 80-238-4770-8.

⁴³ GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str. 117

⁴⁴ BADINTER, E. *XY o mužské identitě*. Praha: Paseka, 2005. 266 s. ISBN 80-7185-727-0, str. 128

⁴⁵ CONNELL, R. *Gender: in world perspective*. 4th edition. Medford: Polity Press, 2020. ISBN 9781509538997.

Role muže historicky a dnes

Mužnost neboli maskulinita se vyvíjela v průběhu let na základě mnoha aspektů jako jsou například společenské hodnoty dané doby, kultura, nicméně však i náboženské vyznání. Pokud nahlédneme do úplného prvopočátku, tak pro muže byla nejdůležitější role lovce a ochránce rodiny. Jeho úkolem bylo obstarat potravu a ochránit svoji rodinu. Postupem vzniku společenských struktur se situace změnila a muži přibývali již i jiné úlohy. Stále se předpokládalo, že muž bude zrcadlit vlastnosti jako je odvaha a síla. Společnost si žádala, aby byl muž dobrým bojovníkem a chránil své území a ženy a děti své země. Muži často netrávili moc času se svými ženami a rodinou, byli spíše v boji či se obklopovali mužskou společností.⁴⁶

“Takový ideální kavalír měl být tehdy prototypem hrdiny, jenž není hříčkou osudu, nýbrž si svůj život vytváří sám. V době neustálých válek je tedy na jednu stranu silným bojovníkem, ovšem zároveň je mužem ctnostným, věřícím, do jisté míry vzdělaným a světaznalým, jenž dokáže své tělesné projevy správným způsobem krotit a vystupovat na veřejnosti s jemností a grácií.”⁴⁷ Výchova a péče o domov tak byla jednoznačně ženskou záležitostí. V aktuální moderní společnosti je však od mužů požadováno mnohem více. Očekává se, že se budou též věnovat výchově svých dětí, že budou věnovat dostatečnou pozornost svým ženám či manželkám. Dnes již muž nemusí být jednoznačně pouze živitelem rodiny a jeho příjem nemusí být nezbytný pro uživení jeho rodiny. V současné době se v západních zemích klade tedy opravdu velký důraz na genderovou rovnost a klasické role muže a ženy nebývají již striktně stanoveny a jedná se pak spíše o domluvu mezi partnery.

Muži jsou velmi často společností tlačeni splnit očekávání, která na ně jsou kladena. Máme společenská očekávání jejich vlastností, dříve to bylo především v souvislosti se stereotypy, že muž je spojen s agresivitou, silou a nezávislostí. Ženy tím pádem pak též musejí splňovat určitá očekávání a tím pak může být způsobena vzájemná diskriminace obou genderů.

⁴⁶ ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, R. *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788074222184

⁴⁷ ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, R. *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788074222184, str. 77

V této souvislosti se často setkáváme s takzvanou toxickou maskulinitou, která se může projevit u heterosexuálních mužů, kteří jsou velmi mužní neboli maskuliní, avšak tento pojem je myšlen v negativním slova smyslu, jelikož tito muži často projevují známky agrese a určité nadřazení nad ženami, očekávají, že žena jim bude plně podřízena. Zároveň se u takových mužů setkáváme s potlačováním jejich vlastních emocí a jakýkoliv projevů citu, protože je to v jejich představách naprosto nepřijatelné.⁴⁸ Toxická maskulinita může vést k nezdravosti vztahů, jak okolních, tak i jedince samotného se sebou. Snahou je posílit pouze pozitivní projevy mužnosti. Tyto představy jsou hluboce zakořeněny jak v médiích, tak ale i v naší kultuře. Dnes se muže snaží společnost vést k empatii a přípravě na hlubší budování vztahů, což v dřívější společnosti nebylo tolik žádáno. Dalo by se konstatovat, že se svým způsobem aktuálně společensky mírně odkláníme od následování ideálu tradičního muže. Společnost je z tohoto úhlu uvolněnější a tolerantnější, jelikož nevyvíjí takový nátlak a umožňuje realizace individualit jedince. V dnešní době se u mužů taktéž oceňují projevy empatie, citlivosti, toť bylo dříve spíše nežádoucí, jelikož to mohlo být podle dřívější teorie provázáno spíše s projevem slabiny.⁴⁹ Emocionální projevy jsou vnímány aktuálně pozitivně. Společnost se tedy odklání od klasických genderových stereotypů.

Role muže jako otce a partnera

Muž, který již založil rodinu a dostal se tím do role otce je velmi klíčovou osobou v životě dítěte. Nezáleží na tom, zda je dítě mužského či ženského genderu, v obou případech otec nastiňuje dítěti, jak vypadá genderové rozdělení rolí. Děti vnímají rodiče mnohdy jako vzor. Utváří si tedy svoji genderovou identitu pozorováním a napodobováním svých rodičů. V postupném vývoji toto hraje velmi zásadní roli v genderové dítěte. Utváří si tak svoji představu o chování muže a ženy, následně si pak utváří své vlastní genderové postoje.⁵⁰ Některé vzorce chování můžou být v adolescentním věku napodobovány naproti tomu od dalších se případně jedinec bude zcela distancovat. Záleží, zda je vnímání otce pozitivní

⁴⁸ MERCER, J. *Toxic masculinity: Men, Meaning and digital media*. Taylor & Francis, 2023. ISBN 9781032027067.

⁴⁹ MCGLASHAN, M. a MERCER J. *Toxic Masculinity: Men, Meaning and Digital media*. Taylor & Francis, 2023. ISBN 9781032027067.

⁵⁰ HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2015. 399 s. ISBN 978-80-247-4674-6., str. 111

či negativní. Často však v rodinách otec chybí a dítě si musí najít jiný mužský vzor, kterým může být jiný rodinný příslušník mužského genderu.⁵¹

Hegemonní maskulinita

S maskulinitou byla historicky spojována moc a nadřazenost. Muži měli zcela odlišné možnosti než ženy. Zde se objevuje koncept androcentrismu, který představuje jakousi nadřazenost ženám.⁵² Tuto nadřazenost v sobě obsahuje i koncept hegemonní maskulinity vycházející z hegemonické teorie mužství, která vznikla na základě genderových studií. Této teorii se věnovala R.W. Connell. Je to jakási představa o tradičním mužství, ke kterému by měli všichni muži směřovat. Hegemonní maskulinita je spjata pouze s heterosexuálními muži, pro které by měla být brána jako absolutní norma a standart. Každý heterosexuální muž by se jí měl snažit následovat. Typické rysy hegemonní maskulinity jsou sebevědomí, soutěživost, sexuální sebejistota a nezávislost. Emocionální projevy nejsou zcela žádoucí, není tak vhodné, aby muž projevoval jakkoli slabost či zranitelnost a neapeluje se tedy příliš na vlastnosti jako je citlivost, empatie, zkrátka jakékoli projevy emocí. Muž by měl být silný, nezávislý a vůdčí jedinec. Velmi negativním rysem pak může být taktéž agresivita. Od níž se následně může odvíjet například sexismus a homofobie, té se budu podrobněji věnovat v další části práce, jelikož je úzce spjata s celým tématem. Muži, kteří nemají společenské a ekonomické postavení které jim umožňuje plnit všechny aspekty mužství mohou v některých případech opravdu investovat svoji sílu a agresi nežádoucím směrem, což může vést v krajních případech ke kriminalitě a násilí. Proto je nutno podotknout, že hegemonní teorie maskulinity vnímá i tyto aspekty, tudíž zdůrazňuje, že je tradiční maskulinita pro muže v některých případech pro muže a společnost ničivá. Jakýkoli ideál může být totiž pro některé nedosažitelný a taktéž nemusí být vždy správný. Tyto ideály se zároveň neustále proměňují s vývojem společnosti.⁵³

⁵¹ Dudová, R. Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. 234 s. Sociologické disertace. ISBN 978-80-7330-136-1., str. 151

⁵² CORNEAU, G. Chybějící otec, chybující syn: Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity. 1. Vyd. Praha: Portál, 2012. 191 s. ISBN 978-80-262-0075-8.

⁵³ CONNELL, R. W. a JAMES W, MESSERSCHMIDT. *HEGEMONIC MASCULINITY Rethinking the Concept* [online]. Sociologists for Women in Society, 2005, 2005(Vol. 19 6), 31 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: doi:10.1177/0891243205278639

Teorie postmoderní maskulinity

Teorie postmoderní maskulinity vyvrací dřívější vnímání tradičního pojetí maskulinity a poukazuje na to, že se v postmoderní době vnímání ideálu mužství odvíjí od vývoje společnosti. Vyzdvihuje, že mužství v dnešní době se stává již velmi proměnlivou záležitostí, což v důsledku může znamenat taktéž větší svobodu projevu mužnosti. Aktuálně je společnost totiž úzce spjata s médii, a tak muži hledají své ideály maskulinity, kterým se chtějí podobat a vnímají je jako své vzory, taktéž skrze filmy, seriály a sociální sítě. Tato sféra je velmi fluidní, proto tak v postmoderní teorii mužství již není striktní tradiční model a ideál maskulinity. Kultura a společnost má tedy radikální vliv na utváření konceptu mužství. Postmoderní maskulinita je tak velmi proměnlivá a rozmanitá. Muži mají tak větší volbu v utváření své mužské identity a role. Celkový vjem tak může být tedy velmi osvobozující.⁵⁴

Teorie queer mužství

Sociolog R.W. Connell, přišel s teorií queer mužství na základě svého zkoumání maskulinity jako takové a její proměnlivosti v patriarchální společnosti. Maskulinita je závislá na mnoha aspektech a může být ovlivněna kulturním prostředím. Tudíž je nutné ji zkoumat více ze široka. Maskulinita není vrozenou ani biologicky danou, naopak je utvářena až postupem času na základě okolních sociálních a kulturních vlivů. Může být tedy velmi různorodá. Pojem queer je se též používá jako LGBT +. Zařazujeme sem osoby, které nechtějí být striktně zařazeni do skupiny mužů či žen. Nemají jasně vyhrazenou svoji sexuální orientaci. .⁵⁵

⁵⁴KIMMEL, M. S. The Gender of Desire: Essays on Male Sexuality [online]. State University of New York Press, 2005 [cit. 2023--05]. ISBN 0791463389.

⁵⁵CONNELL, R. W. Masculinities [online]. 2. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 2005 [cit. 2023-04-05]. ISBN 978-0-520-24698-0.

2.5 Transgender – třetí pohlaví?

Pojem transgender označuje jednotlivce, jejichž genderová identita nebo vyjádření se liší od sociálních norem a očekávání spojených s přiřazeným pohlavím při narození.⁵⁶

Male-to-female jsou lidé, kteří se narodili jako biologičtí muži, ale vnímají sami sebe celé nebo částečně jako ženy. A pojmem female-to-male označujeme lidi, kteří se narodili jako biologické ženy, ale vnímají sami sebe celé nebo částečně jako muži či již prošli tranzicí.⁵⁷ Trans osoby a jejich identita nelze zařadit k jednomu pohlaví, zkrátka přesahují nad rámec pohlaví ženy i muže.⁵⁸ Transgender osoba se neztotožňuje s pohlavím, které získala při narození. Pro trans osobu je velmi náročné až nemožné určit jako jaké pohlaví se cítí. Někteří se cítí jako opačné pohlaví, ale ne všichni to mají stejně. Transgender osoba se někdy může být vnímána jako neurčité pohlaví. Je tedy někde spektru pohlaví.⁵⁹ Transgender osoby jsou tedy někdy zařazeny mezi tzv. Třetí pohlaví. Někteří však přesto, že nejsou ztotožnění s pohlavím, se kterým se narodili, nechťejí podstoupit operativní přeměnu pohlaví. Často o sobě hovoří ve třetí osobě.⁶⁰ Sexuální orientace transgender je různorodá, tudíž mohou být homosexuály, což je nejčastější variantou, ale též to mohou být osoby bisexuální či asexuální a taktéž heterosexuální. Společenské očekávání a představy odpovídají tomu, že transgender osoby patří převážně do skupiny homosexuálů oproti tomu s heterosexuální sexuální orientací si je většina nespojuje.⁶¹

⁵⁶ PATEV, A. J., Chelsie E. DUNN, Kristina B. HOOD a Jessica M. BARBER. College Students' Perceptions of Gender-Inclusive Language Use Predict Attitudes Toward Transgender and Gender Nonconforming Individuals [online]. 12.12. 2018n. 1., 2018 [cit. 2022-01-04]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0261927X18815930>

⁵⁷ Křížková, A. 2001. „Genderová identita – základní definice, konstrukce, koncepty.“ Gender, rovné příležitosti, výzkum 2 (3): 1-2. ISSN 1213-0028. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2001/03/01.pdf>

⁵⁸ KOVÁŘIKOVÁ J. Identita transgendera [online]. Praha, 2013 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/60931>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

⁵⁹ VORÁČKOVÁ, B. Úřední změna pohlaví v České republice. Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Ing. Mgr. Olga Angelovská., str. 21

⁶⁰ SLOBODA, Z. Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita. 1. vyd. Pasparta Publishing, s. r. o., 2016, 163 s. ISBN 978-80-88163-09-1., str.66

⁶¹ Graham, P. Men and Sex. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 171.

*“Transsexuality is best understood, not as a syndrome or as a discursive position, but as a bundle of life trajectories that arise from contradictions in social embodiment. Transsexual women’s narrative speaks sometimes of dramatic moment, sometimes of gradually awareness, in either case recognizing as a fact about oneself, being a woman despite having male body.”*⁶²

“Transsexualita je nejlépe pochopitelná jako svazek životních trajektorií, které jsou způsobené rozparem sociálního ztělesnění, nikoli však jako syndrom či diskurzivní pozice. Transsexuální ženy mluví někdy o dramatických momentech, někdy o postupném uvědomění, v obou případech o uznání faktu o sobě, být ženou, ačkoli vlastní mužské tělo.”⁶³ (překlad autorky práce)

Ve starších knižních pramenech se transgender osoby často označovali jako lidé s určitou psychickou poruchou a čelili tak velké společenské netoleranci. V některé literatuře se lze dočíst, že tito lidé opravdu potřebují odbornou lékařskou pomoc. Dnes se na tuto celou problematiku pohlíží již zcela jinak. Transgender osoby dříve sexuologové označovali jako lidi s určitým typem poruchy. Na základě nejnovějšího znění vydaného Světovou zdravotnickou organizací (World Health Organization), neboli označení známou zkratkou WHO, nebude již nadále možné užívat pojem „porucha“ či „diagnóza“ ve spojitosti s těmito transgenderovými identitami. Znění WHO je takovéto: *„Pohlavní nesoulad adolescentů a dospělých je charakterizován výrazným a trvalým nesouladem mezi psychickým pohlavím a přiřazeným biologickým pohlavím, což často vede k touze po „přechodu“, aby bylo možné žít a být přijímán jako osoba psychicky vnímaného pohlaví, prostřednictvím hormonální léčby, chirurgického zákroku nebo jiných zdravotních služeb, aby se tělo přizpůsobilo v požadovaném rozsahu a v maximální možné míře psychickému pohlaví. Diagnózu nelze stanovit před nástupem puberty. Samotné odlišné chování a preference od genderových rolí nemůže být základem pro stanovení diagnózy.“*⁶⁴ Tato změna přichází v součinnost od 1.1.2022. a v seznamu ICD

⁶² CONNELL, R. *Gender: in world perspective*. 4th edition. Medford: Polity Press, 2020. ISBN 9781509538997, str. 106

⁶³ CONNELL, R. *Gender: in world perspective*. 4th edition. Medford: Polity Press, 2020. ISBN 9781509538997, str. 106

⁶⁴ „Gender Incongruence of Adolescence and Adulthood is characterised by a marked and persistent incongruence between an individual’s experienced gender and the assigned sex, which often leads to a desire to ‘transition’, in order to live and be

11, což je světový seznam nemocí a poruch bude tedy pro již jmenované trans identity užito označení pohlavního nesouladu psychického a biologického pohlaví.⁶⁵

2.6 Život transgender osoby

Život transgender osob s sebou nese patričná úskalí. Zaměřím se převážně na nástin jejich možností a práv v České republice.

V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN-10) je nesoulad mezi pohlavní a genderovou identitou je veden jako diagnóza F64.0., konkrétní znění je takovéto: „*Žádost žít a být akceptován jako člen opačného pohlaví, obvykle spojený s pocitem nespokojenosti s vlastním anatomickým pohlavím nebo s jeho nevhodností, a s přáním chirurgického a hormonálního zásahu, aby tělo odpovídalo, pokud možno, preferovanému pohlaví.*“⁶⁶

Transgender lidé jsou tedy aktuálně v České republice vedeni jako lidé s určitým typem diagnózy. Po psychické stránce pro ně může být již toto velmi nepříjemné. V souvislosti s tím, ale mají tedy právo na hrazení léčebných výloh pojišťovny, avšak nejsou zahrnuty veškeré léčebné postupy. Hormonální léčbu si musí každá transgender osoba hradit ze svých finančních zdrojů.⁶⁷

Dle výzkumu z roku 2019 se transgender osoby cítí v ČR bohužel stále relativně utlačováni. Díky celkové osvětě ohledně sexuální orientace se situace stále zlepšuje. Gayové a lesby jsou již dnes například většinou populace vnímáni poměrně pozitivně a nejsou tak za svoji orientaci většinou obyvatel tolik souzeni a diskriminováni. Vzhledem k tomu, že transgender lidé nejsou společností zatím vnímáni tolik let jako právě gayové a lesby,

accepted as a person of the experienced gender, through hormonal treatment, surgery or other health care services to make the individual's body align, as much as

⁶⁵ The International Classification of Diseases and Related Health Problem – ICD-11. World Health Organization. 2019. [cit. 12. 11 . 2020]. <https://icd.who.int/icd11refguide/en/index.html#1.1.0Part1purposeandmultipleusesofI>

⁶⁶ MKN-10- Databáze léčiv. *Mediatelly* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://mediately.co/cz/icd/F00-F99/set/F60-F69/cls/F64.0/Transsexualismus>

⁶⁷ Obavy a přání trans lidí v ČR-Transparent. *Transparent* [online]. 2018 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/>

tak jsou v důsledku toho bohužel i méně tolerováni.⁶⁸ *”Diskriminováno se za posledních pět let cítilo až 86 % trans osob, což je ve srovnání s lesbami (58 %) a gayi (33 %) podstatně více.”*⁶⁹

V aktuální době se na podporu transgender osob pořádají pochody snažíc se více prosadit a normalizovat LGBT+⁷⁰ komunitu. Každý rok se koná tzv. Prague Pride, kde se lidé snaží prosadit větší rovnoprávnost. Symbolem LGBT+ komunity je duhová vlajka, kterou též návštěvníci pochodu často mají u sebe, zároveň můžeme účastníky potkat s různými transparenty s podporujícími hesly. Celá situace a spokojenost transgender se tak bude doufejme stále jen zlepšovat.

V České republice je po transgender osobách, které chtějí podstoupit přeměnu pohlavních orgánů vyžadován zákrok sterilizace či prokázání neplodnosti. Bez sterilizace si aktuálně v ČR nelze úředně změnit pohlaví v osobních dokladech, za což je ČR dlouhodobě kritizována například OSN.⁷¹

Podmínky pro sterilizaci se různě liší v různých státech Evropy, není tak všude nutná.⁷² Aktuálně byla například zrušena na Slovensku, z čehož pro trans lidi žijící na Slovensku vyplývá, že jim bude tedy umožněna změna pohlaví i před tím, než podstoupí případnou

⁶⁸ ŠABATOVÁ, PH.D., Mgr. A. *Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávislí, Výzkum veřejného ochránce práv 2019* [online]. In: . 2019, s. 96 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf>, str. 14

⁶⁹ Obavy a přání trans lidí v ČR-Transparent. *Transparent* [online]. 2018 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://jsmettransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/>

⁷⁰ LGBT+ – mezinárodně používané zkratkové slovo, jež fakticky reprezentuje čtyři skupiny osob – lesby (L), gaye (G), bisexuály (B) a trans osoby (T). Symbol „+“ umožňuje zařadit další různorodá určení vlastní sexuální orientace, identity či případnou sexuální nevyhraněnosti

⁷¹ České zákony o kastraci trans osob jsou evropskou anomálií. Ministerstva jsou připravená jednat, Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/trans-zakon-gender-zmena-pohlavi-rakusan-spravedlnost-zdravnictvi-vnitro-vlada_2303220630_ank

⁷² *Queergeography.cz: Sexuální občanství-práva* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://queergeography.cz/web2/sexualni-obcanstvi/prava>

chirurgickou přeměnu pohlavních orgánů.⁷³ Vzhledem k tomuto počínu lze tedy očekávat případné brzké změny i na území České republiky.

2.7 Homofobie a transfobie

Ve spojitosti s transgender lidmi se taktéž setkáváme s pojmy homofobie a transfobie. Pojem homofobie se prvně objevil roku 1972 od Georgie Weinberga. Tento odborník chápal homofobii dvojím způsobem, jako strach být v blízkosti homosexuálů (u heterosexuálních jedinců) nebo jako akt sebe litování (u homosexuálních jedinců).⁷⁴

Homofobie je projevem odmítání a nerespektování osob, které jsou jiné než heterosexuální orientace. V nejkrajnějších případech může odpor směřovat až k násilným činům. Homofobní bývají převážně osoby heterosexuální orientace, kteří jsou upnuti na tradiční představu rodiny či na náboženské podklady, ve kterých figuruje pouze muž a žena.⁷⁵ Transfobie je víceméně shodná s homofobií s rozdílem, že je směřována pouze k trans osobám. Jedincům vyznávajícím homofobii a transfobii je nepříjemná blízkost homosexuálů a transgender osob, v některých případech však bohužel samy tyto osoby vyhledávají za účelem nějakého zesměšnění či kritiky jedinců.

“V Británii se 64 % LGBTQ+ lidí setkala s násilím nebo zneužíváním, 35 % v práci skrývá svou identitu, protože se bojí diskriminace, 18 % uvedlo, že byli na základě své identity diskriminováni, když se snažili získat práci, a 70 % trans osob uvádí, že se v přístupu k zdravotním službám setkává s transfobií.”⁷⁶

⁷³ KLUČÁROVÁ, R. *Refresher news: Slovensko ruší povinné sterilizace trans lidí, kteří chtějí právní změnu pohlaví. Česko stále čeká* [online]. 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://refresher.cz/132198-Slovensko-rusi-povinne-sterilizace-trans-lidi-kteri-chteji-pravni-zmenu-pohlavi-Cesko-stale-ceka>

⁷⁴ MAROSZOVÁ, M. A. *Oběti incidentů z nenávisti motivovaných homosexuální orientací* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2023-04-04]. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta Katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Olga Pechová, PhD.

⁷⁵ SMETÁČKOVÁ, I. a BRAUN R. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit* : doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.

⁷⁶ Stonewall. (2016, March 8). LGBTQ+ facts and figures. Dostupné z: <https://www.stonewall.org.uk/lgbtq-facts-and-figures>

Proti homofobii a transfobii se mimo jiné již řadu let bojuje, a tak byl zvolen den, který je věhlasný jako mezinárodní den proti homofobii a transfobii. Datum konaného dne symbolizujícího nesouhlas s homofobií a transfobií je stanoveno na 17. května. Toto datum bylo zvoleno na základě toho, kdy byla homofobie a transfobie oficiálně vyřazena ze seznamu Mezinárodní světové klasifikace nemocí. Bylo tak učiněno roku 1990. Cílem tohoto dne a data je celkové vymýcení jakékoli nenávisti a diskriminace.⁷⁷ Mnoho transgender osob je tedy vystavováno společenskému odmítnutí či v nejhorších případech násilí nebo diskriminaci, z toho důvodu je důležité, aby se o tématu více mluvilo a lidé byli obeznámeni s problematikou co nejlíže, aby následně mohli být více tolerantní a pokud možno jsme zcela vymýtili agresi a nenávist, kterou přináší homofobie a transfobie.

⁷⁷ USA embassy [online], Dostupné z: cz.usembassy.gov/cs/velvyslanectvi

3 Praktická část

3.1 Metodologie výzkumu

V praktické části práce jsem provedla kvalitativní sběr dat prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s heterosexuálními muži v různé věkové kategorii. Cílem výzkumu je popis společenského vnímání současné genderové identity mužů ze strany mužů. Snahou je též zjistit, jak muži k transgender osobám přistupují, ať již za předpokladu osobní nebo zprostředkované zkušenosti. Na základě vyzpovídáných mužů v různém věku bych též ráda zjistila, zda se objevují nějaké radikální rozdíly v chování a přístupu k trans lidem odvíjející se od věku respondenta či zda se v průběhu let ve společnosti opravdu odehrávají zásadní změny v postoji k transgender osobám ve společenském životě. Pro tento výzkum jsem zvolila metodu polostrukturovaných rozhovorů, jelikož mám díky této metodě větší možnost co nejdetailněji respondenty vyzpovídat a dopracovat se tak k jejich osobnímu názoru, ale zároveň udržet strukturu rozhovoru a držet se podstatných témat.

Výběr respondentů byl relativně náročný, jelikož ne každý z mnou oslovených mužů byl ochoten se k danému tématu vyjádřit. Zároveň mým cílem bylo vybrat a oslovit respondenty z opravdu rozmanitých sociálních skupin. Taktéž mou snahou bylo mít zástupce více věkových kategorií. Dohromady se mi podařilo vyzpovídat devět mužů. Takový vzorek byl již k vyvození určitého závěru a cíle práce dostatečný. Výzkumný vzorek rozhovorů si zde pomyslně rozdělím do kategorie mladších a starších respondentů. V kategorii mladší věkové skupiny respondentů byli zařazeni: student oboru podnikání a administrativy 22 let, fitness trenér 22 let, voják 28 let, právník 32 let, obchodní zástupce 35 let. V kategorii starší skupiny respondentů byli zařazeni: projektový manager 38 let, řemeslník/podnikatel 48 let, řemeslník z Ukrajiny 50 let, lékař 60 let.

Každého ze zúčastněných respondentů jsem osobně či telefonicky oslovila s prosbou o rozhovor v rámci výzkumu k bakalářské práci: společenské vnímání současné genderové identity mužů, na které pracuji v rámci svého studia oboru Sociologie. Jak jsem již zmiňovala, bohužel bylo relativně složité respondenty získat. Někteří se nechtěli k tomuto tématu vyjadřovat a u některých byl naopak problém s časovými možnostmi. Nakonec jsem tedy, ale úspěšně devět respondentů vyzpovídala. Co se týče výběru, respondentů snažila jsem se dostat k velmi rozmanité škále osob, respektive mužů z různých sociálních skupin. Každý

z mužů měl jiné povolání a pohyboval se v relativně odlišném prostředí, takže o to zajímavější výpovědi během rozhovorů byly. Před zahájením rozhovorů a nahrávání jsem vždy s každým respondentem podepsala informovaný souhlas. Všichni tedy byli obeznámeni s tím, že celý rozhovor bude zcela anonymní a nahrávka, kterou dělám v průběhu dotazování bude sloužit pouze pro mé účely přepisu a případně pro poslech na vyžádání od akademických osob posuzující moji bakalářskou práci. Během žádného rozhovoru tedy nezaznělo celé jméno respondenta. Užila jsem oslovení křestním jménem a respondent mi sdělil svůj věk a profesi, jelikož to bylo pro můj výzkumný vzorek důležité. Rozhovory probíhaly v kavárně, kde jsem se s respondenty sešla. Se třemi jsem se sešla v jiném prostředí, a to ve vědecké knihovně, fitness centru a nemocničního zázemí, z důvodu pracovního vytížení. Většina rozhovorů tedy proběhla v kavárenském prostředí, takže jsem respondenty v rámci reciprocit alespoň jako poděkování za jejich čas pozvala na kávu. Délka rozhovorů byla velmi různá, nejkratší rozhovor trval pouze okolo dvaceti minut, ačkoli jsem se každého respondenta snažila rozprávět k tématu co to jen bylo možné. Někteří zkrátka měli jasně vymezené své názory, a tak nad danými tématy neměli ani potřebu zřejmě více přemýšlet, tudíž i přes mé podrobnější dotazování jsem je více nerozmluvila. Někdo byl naopak velmi mluvný, a tak se rozhovor natáhl a dostala jsem se tak k mnoho zajímavým informacím. V struktuře otázek rozhovoru jsou některé otázky, které by se mohly zdát i relativně osobnějšího rázu. Nesetkala jsem se však s žádným problémem, v podobě té, že by respondentovi bylo vyloženě nepříjemné odpovědět. Zaznamenala jsem pouze, že otázka z druhého okruhu zaměřena na představu respondenta, že má transgender osobu ve své rodině či okruhu přátel, byla pro některé mírně nepříjemná, a tak jsem dále nevybízel respondentu se nad tématem blíže zamýšlet. Někteří respondenti měli také strach, že nebudou nějakým otázkám, dostatečně rozumět, nic takového se však nestalo, vybízela jsem je dostatečně k případnému detailnímu vysvětlení mnou položené otázky. Všechny rozhovory tedy proběhly bez nějakých problémů a v pozitivním naladění.

3.2 Struktura rozhovoru

Struktura rozhovoru byla rozdělena do osmi různých okruhů, ve kterých byly hlavní otázky a podotázky.

Témata dotazování byla předem připravena a tištěné otázky byly k dispozici během rozhovoru. Ne všechny otázky však byly nutně použity, jelikož záleží na samovolném vývoji rozhovoru, tudíž by všechny otázky nemusely být potřebné, některé se totiž odvíjejí od předchozích odpovědí respondenta a též některých jeho osobních zkušeností s transgender osobami. S každým z respondentů byl tedy rozhovor trochu odlišný.

Prvním okruh se zabýval genderovými rolemi a stereotypy. Dotazovala jsem se na představu respondenta o typické roli muže ve společnosti a v rodině. Následně jsem chtěla drobnou komparaci role muže a ženy. Cílem bylo zjistit, zda respondent vůbec nějaké odlišnosti ženské a mužské role pociťuje. Pozornost byla zaměřena též blíže na genderové stereotypy. Měla jsem určitý předpoklad, že genderové stereotypy budou více zastávat respondenti ve vyšší věkové kategorii. Během rozhovoru jsem přímo udávala jeden příkladný genderový stereotyp: “Žena má být v kuchyni a pečovat o domácnost a muž má být živitelem rodiny”, mojí otázkou bylo, zda respondent s tímto tvrzením souhlasí či ne. Obávala jsem se totiž již před započatím dotazování respondentů, zda si každý z nich představí pod pojmem “genderový stereotyp” to co bylo žádané. Během některých rozhovorů se opravdu stalo, že respondent netušil, co to přesně genderový stereotyp je. Takže můj uváděný příklad byl vhodný.

Druhým okruhem dotazování byla zkušenost s transgender osobou. V této části rozhovoru jsem se dotazovala na to, zda má respondent ve svém okolí osobu, o které ví, že není ztotožněna s pohlavím, se kterým se narodila, a cítí se být pohlavím opačným či zcela nedefinovatelným. Zajímalo mě, jaký má respondent s danou osobou případně vztah a jak zjistil, že je dotyčný transgender osobou. Pokud byla odpověď negativní, ve smyslu, že daný respondent ve svém okolí žádnou takovou osobu aktuálně nemá, tak jsem se mu snažila nastítnit, situaci, že by se v jeho životě náhle transgender osoba objevila. Velmi mě zajímal postoj respondenta k takové situaci, ať už by se jednalo o někoho z přátel či rodinného okruhu.

Třetí okruh se snažil respondenta srozumět s pojmem transgender. Cílem bylo zjistit, zda respondent tedy ví, kdo vlastně transgender osoba je. Vybízela jsem dotazovaného respondenta, aby mi popsal svými slovy, kdo je dle něj transgender osoba a kdo naopak případně není. Taktéž mě zajímalo či je respondent schopný identifikovat transgender osobu na první pohled v běžném životě.

Čtvrtý okruh otázek se věnoval sexuální orientaci a genderu. Zjišťovala jsem, jestli respondent vnímá změny ohledně ustálených genderů (muž a žena). Pokud byla odpověď kladná, chtěla jsem ji detailněji rozebrat na konkrétní příklady.

Pátý okruh otázek byl zaměřen na transgender osobu ještě více detailně. Otázkou bylo, jak se dle respondenta transgender osoba takovou osobou stane. Cílem bylo zjistit, zda respondent vnímá transgender osobu jako člověka, který se již takto narodil, či spíše jako člověka, který se následně stal transgender osobou v průběhu svého života vlivem období puberty či nějakých životních zlomů. Poté jsem se přímo dotazovala, na souhlas či případný nesouhlas respondenta s povolením přeměny pohlavních orgánů u transgender osob.

Šestý okruh otázek se blíže věnoval transgender osobám a médiím. Pokoušela jsem zjistit, jestli se dle respondenta transgender problematika více ukazuje v médiích, kterými byly myšleny jak sociální sítě všeho druhu, tak televizní vysílání a případně i tištěná média. Zde jsem měla předpoklad, že případné změny budou vnímat opět spíše starší ročníky respondentů, jelikož měli větší možnost srovnání aktuálních médií a médií před několika lety. Také jsem se dotazovala, zda se daný respondent případně nějak blíže fokusuje na problematiku transgender osob či třeba záměrně informace na toto téma vyhledává.

Sedmý předposlední okruh otázek byl věnován transgender osobám a adopci související s výchovou dětí. Otázka byla položena přímo na možnost povolení adopce transgender osobě či transgender páru. Za předpokladu striktního nesouhlasu, by nebyla možnost se dále dotazovat, avšak pokud byl respondent nerozhodný, či pro něj byla celá problematika adopce komplikovanější, tak jsem se dotazovala dál. Zajímaly mě případná pravidla pro následnou možnost adopce, či představy respondenta o vlivu na dítě.

Poslední osmý okruh byl věnován již pouze doplnění informací k tématu. Byla zde možnost vyjádřit se k čemukoli ve spojitosti s tématem transgender osob a taktéž byl prostor pro případné otázky na mě.

3.3 Etika a limity výzkumu

V rámci etiky výzkumu byli všichni respondenti obeznámeni s použitím sebraných dat v rámci projektu bakalářské práce. Respondenti podepsali informovaný souhlas, kde bylo uvedeno, že

celý rozhovor proběhne v anonymitě a bude zaznamenán na diktafon. Hlasové nahrávky jsou poskytnuty jen v rámci výzkumu a jsou převedeny do přepisů. Respondentům byl též předán kontakt na výzkumnici za předpokladu jakýchkoli nejasností či žádosti vidět finální verzi výzkumu a celé práce.

Limitem tohoto výzkumu je počet respondentů, jelikož pro zcela kompletní zhodnocení společenského vnímání současné genderové identity mužů by bylo třeba vyzpovídat v rámci kvalitativního výzkumu opravdu velkou škálu mužů, což vzhledem k této práci bohužel nebylo možné. Výzkumný soubor by tedy mohl být ještě rozsáhlejší. I z malého vzorku mužů však máme důležité a podnětné informace. Jako další z limitů výzkumu může být fakt, že jsem respondenty vyzpovídala jako žena a je zde možnost, že pokud by byl výzkumníkem muž možná by se celý rozhovor mohl vyvinout odlišně. Jeden z limitů či obohacení celého výzkumu by mohl být respondent, který je sám transgenderem.

3.4 Analýza dat

Získaná data jsem zpracovala pomocí tematické analýzy dat. Nejprve jsem přepsala všechny nahrávky do písemné podoby a následně jsem si všechny rozhovory důkladně pročítala. Snažila jsem se mezi všemi rozhovory nalézt nějaké souvislosti, od kterých bych následně mohla získat odpovědi pro předpokládané hypotézy. Vzhledem k tomu, že všichni respondenti měli položené stejné otázky (plus někteří i nějaké navíc, vzhledem k vývoji rozhovoru), tak bylo možné nalézt určité spojitosti, které se týkaly stejných okruhů témat. Rozhodla jsem se tedy pro metodu kódování. Pracovala jsem v online přístupném programu TAGUETTE, kam jsem všechny rozhovory v písemné podobě nahrála a okódovala.

Na základě přečtených rozhovorů jsem si zvolila kódy, které jsem během procesu kódování používala. Pod tyto udané kódy jsem vždy uvedla klíčovou informaci daného rozhovoru. Na základě těchto hlavních kódů jsem pak měla snadnější zpracovávání důležitých dat, jelikož mi umožnily vyselektovat informace, které byly pro účel výzkumu nepodstatné či dokonce nebyly zcela k tématu. Klíčové informace z každého rozhovoru k jednotlivým důležitým okruhům jsem pak měla tedy vždy uvedené pod kódem. Po rozkliknutí daného kódu jsem měla po ruce veškeré výpovědi najednou a s nimi jsem následně pracovala u jednotlivých kapitol. Opět jsem sledovala, zda jsou mezi odpověďmi pod kódy uvedeny nějaké výpovědi,

kteřé by měly částečnou podobnost s těmi dalšími. Na základě toho jsem měla možnost posoudit, zda jsou výpovědi, u mužů případně podobné s ohledem na věk či povolání. Taktěž mi bylo umožněno dostat tímto způsobem všechny důležité informace z rozhovorů a poté moci zkonstatovat vyvrácení či potvrzení hypotéz.

Výzkumné otázky

1. Ovlivní postoj a názor respondenta na problematiku, osobní zkušenost či setkání s transgender osobou?
2. Objevuje se téma spojené s transgender osobami stále častěji v médiích?
3. Hraje věk respondentů roli v rámci jejich náhledu na problematiku transgender osob? Budou muži vyšší věkové kategorie více odmítavý a radikální? Je případně postoj mužů ovlivněn v rámci modelu rodiny, ze které pocházejí?
4. Jsou starší muži zastánci genderových stereotypů? Je generace mladších mužů nakloněna k dělbě práce v domácnosti v rámci partnerství?
5. Byl by schopen některý z respondentů vyřadit ze svého okruhu blízkých osobu, která se rozhodla pro přeměnu pohlavních orgánů?

3.5 Výsledky výzkumu

3.5.1 Genderové role a stereotypy

Respondenti byli dotazováni na dělbu práce v domácnosti, zda vnímají odlišnosti v rámci dělby práce s ohledem na gender. Výpovědi u mladší generace mužů, konkrétně tedy věkové kategorie do 40 let byly relativně shodné. Vyplývalo z nich, že pro tyto dotazované muže není žádným problémem rozdělit domácí práce mezi oba gendery. Nevadí jim zapojit se do domácích prací či vaření a rádi svému protějšku pomohou. Často bylo zmiňováno, že chod domácnosti je vždy na individuální domluvě páru na základě jejich finančních a časových možností.

„Já se snažím pomáhat doma, ale zároveň partnerka vydělává peníze taky a skoro srovnatelné se mnou, takže se snažíme mít to všechno tak jako pade na pade, což si myslím, že má své výhody i nevýhody.“ právník (32let)

Druhá polovina respondentů, do které spadali starší respondenti výzkumného vzorku, byla spíše zastávce toho, aby vše kolem chodu domácnosti zajišťovala žena. Důvodem tohoto názoru nebyl však nějaký možný odpor k domácí práci, avšak tito muži tvrdili, že jsou velmi pracovně vytíženi a finanční stránka chodu rodiny byla zcela závislá na jejich příjmech, tudíž se z časových možností v rámci domácích prací tolik nezapojili. Dle výpovědí vyplývá, že tento model rozvržení vyhovuje taktéž jejich protějšku, jelikož v těchto případech ženy těchto respondentů měli nízký příjem a více času v porovnání s nimi. Zaznělo však také, že pokud by nebyli tolik pracovně vytíženi, nevadilo by jim se doma taktéž více zapojit.

Starší muži tedy opravdu více prosazují genderové stereotypy. Částečně tomu opravdu tak je, avšak bylo to na základě dalších aspektů, zejména tedy finančních a časových, díky kterým k nim byli částečně nuceni.

„Manželka v ten okamžik u nás byla víc doma, tak to zvládla ty ženské práce víc, takže opravdu já jsem se jich moc neúčastnil.“ lékař (60 let)

Celkově se tedy dá konstatovat, že zkoumaní muži nevykazovali přehnanou podporu genderových stereotypů či odporu vůči domácím pracím. Avšak i tak se tam mírné genderové stereotypy stále objevují.

Domácnost je stále dle výpovědí více spjata s úlohou žen. To je v souladu s obecnou představou, ženám je připisováno mateřství a péče o domácnost.⁷⁸ Společnost se snaží se z genderových stereotypů postupem času vymanit, ale dle i dalších provedených výzkumu to vypadá, že jsou opravdu velmi zakořeněny v životech běžných mužů a jsou určitým standardem. Ačkoli u některých jsou genderové stereotypy zachovány spíše z dalších existencionálních důvodů (hlavně finanční příjem), tak zkrátka stále přetrvávají. Pokud se tedy z dlouhodobého hlediska vyrovnají příjmy mužů a žen možná se opravdu i prolomí genderové

⁷⁸ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4., str. 112

stereotypy. Výzkumem docházím k závěru, že mladší generace mužů v mém výzkumu je již mírně proměněna a více nakloněna cestě větší dělby domácích prací.

3.5.2 Úloha muže

Dotazovala jsem se taktéž na představu úlohy muže v rodině. Ačkoli v rámci dělby práce, byla zhruba polovina respondentů pro domluvu mezi partnery a rozvržení práce též na základě finančních příjmů každého z partnerů, tak v rámci dotazování na úlohu muže odpověděli všichni víceméně jednotně. Na základě tohoto se potvrzuje, že se úloha muže nikterak zásadně neliší od tzv. tradičního pojetí. Jak již zmiňuji v kapitole, ve které se věnuji roli muže historicky a dnes, tak lze pozorovat, že ačkoli se společnost stále vyvíjí, je víceméně stále zakotveno, že muž má roli živitele a ochránce. Muži vnímají tuto úlohu stále stejně transformovanou na podmínky naší společnosti a kultury.

„Muž by měl vydělávat a zajistit nějakým způsobem rodinu aa ehm aa zjednodušeně měl by zabezpečit svoji rodinu.“ student (22 let)

„Tak určitě ochránitel, ochránce ehmm určitě nějakým způsobem možná i živitel ehmm možná v takovém to...z té staré školy.“ právník (32 let)

Zároveň jsem se dotazovala na to, v jaké rodině byl daný respondent vychováván, respektive, jak tam měli rodiče rozvržené role, tak se mi dostala všude tatáž odpověď. Takže tady mohu konstatovat, že rodiče respondentů bez ohledu na jejich věk, zachovávali tradiční stereotypní rozvržení dělby práce ženy a muže. Tím jest myšleno, žena je v domácnosti a pečuje o ni a o děti a muž má roli živitele. Většina si nese již zakořeněný model funkce rodiny z dětství, a tak se jejich výpověď na základě toho z jaké rodiny pochází velmi často shodovala i s aktuálním rozvržením v domácnosti. Muži si nesou určité modely ze svých rodin, a tak se to následně podepisuje na jejich výpovědích.

„V naší rodině to asi bylo dost stereotypní, takže určitě ženská se měla, žena se měla starat o děti, měla vařit, zatímco chlap chodil do práce a spíš zajišťoval rodinu finančně, takže žena tady spíš byla pro to vychovávání těch dětí a víc pro tu rodinu z toho sociálního pohledu, zatím co chlap tam byl z toho materialistického, kdy měl zajistit tu rodinu a nemusel třeba vařit...takže určitě já jsem byl vychovanej ve stereotypu.“ obchodní zástupce (35let)

3.5.3 Důvod přeměny pohlaví – Motivace pro přeměnu

Dalším okruhem bylo, co si respondenti myslí, že osoby vede k zákroku pro přeměnu pohlavních orgánů a taktéž jaká je pro ně motivace zákrok podstoupit. U této otázky se začaly odpovědi vyvíjet již velmi zvláště. Lze konstatovat, že velmi záleželo na vztahu respondenta k celkové problematice transgender osob, jelikož někteří byli ihned připraveni pohotově negativně zareagovat a bylo možno vyzorovat, že s transgender osobami zcela vůbec nesouzní a mají potřebu se vůči tématu stavět striktně a odmítavě.

Možnost vysvětlení odmítavého přístupu může být nedostatečné srozumění s tím, kdo vlastně transgender osoba je. Sleduji tam určitý strach z neznáma. U respondentů, kteří byli radikálně odmítavého postoje bylo vidět, že se s problematikou ani nechtějí více seznámit a jakkoli se nad ní zamýšlet. Mají zakořeněný ideál tradiční rodiny ženy a muže. V průběhu rozhovoru se od těchto respondentů objevil i mírný nesoulad a nepochopení homosexuálů. Tito muži považovali i homosexuály jako jakousi abnormalitu, kterou tedy do jisté míry tolerují, ale zcela upřímné pochopení k ní asi mít nedokáží. To byl však pouze můj vjem z rozhovorů. Zaměřovala jsem se následně opět více na transgender osoby, ale bylo vidět, že někteří respondenti by se rádi bavili více o homosexuálních osobách, jelikož to působilo, že tomuto tématu rozumí více a mají tam jasněji vyhraněné názory.

Na základě údajů mezinárodního seznamu možných nemocí je uvedeno, že transgender osoby mají vlastně stanovenou diagnózu. Je definována na základě nesouladu s vlastním biologickým pohlavím a touhou ho chirurgicky změnit.⁷⁹ Přesnou definici, respektive taktéž citaci zmiňuji v kapitole „Život transgender osoby“ v teoretické části práce.

I toto můžou být informace podle kterých tedy někteří respondenti vypovídají. Například velmi striktní odpověď jsem dostala od obchodního zástupce (35let) otázka byla ve znění „Jaká je motivace si pohlaví změnit?“ Odpověď byla v první fázi velmi pohotová a jednoznačná, než se mi podařilo ho přimět, vše více detailně rozvést.

⁷⁹ MKN-10- Databáze léčiv. *Mediatelly* [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://mediatelly.co/cz/icd/F00-F99/set/F60-F69/cls/F64.0/Transsexualismus>

„Psychický problém.“

„Logicky mi nepřijde, že by někoho mělo nutit, něco donutit si změnit svoje pohlaví, podstoupit nějaký zákrok, přijde mi to nesmyslný a jediné logické vysvětlení je pro mě to, že má nějakou psychickou poruchu, respektive nějakou nemoc, a proto pak má takovejhle chtíč.“ obchodní zástupce (35let)

„Jako vůbec to nechápu prostě proč se to dělá, protože tohle to není...vůbec na to, aby si to ten člověk jako nechával dělat, protože prvopočátek je asi nejspíš v hlavě a ten člověk by se měl v první chvíli léčit hlavně.“ řemeslník/podnikatel (48let)

Někteří respondenti se tedy k tématu stavěli velmi negativně a vlastně nepřipouštěli jinou variantu než to, že transgender osoba musí být psychicky nemocná. Neuměli si představit důvody, proč by někdo změnu pohlaví podstupoval, což odkazuje k tomu, že pohlaví vnímají jako biologické, binární a neměnné.

3.5.4 Zkušenost s transgender osobou

Zajímavé bylo, zda se někdo z dotazovaných respondentů opravdu s nějakou transgender osobou zná, či s ní má nějaký vztah. Drtivá většina však odpověděla, že se nikdy s transgender osobou nesetkala a zná někoho takového pouze z médií či na základě náhodného setkání na ulici, avšak tam si sami nebyli jisti, zda daná osoba opravdu transgender byla či ne. Nebo taktéž zaznělo, že pokud někoho takového znají, tak o tom nevědí, tam to bylo myšleno spíše v rámci odlehčení celé situace. Z dotazovaných měl kontakt s transgender osobou jeden z respondentů, a to byl 22letý student. Tento respondent měl kamarádku, která měla transgender partnera. Tato osoba byla dříve ženou a náš respondent se s ním setkal až jako s mužem. S transgender osobami se taktéž setkává dotazovaný respondent lékař, 60let. Student, který se setkal s transgender osobou popisuje svoji zkušenost takto:

„Moje kamarádka, která se mnou chodila na střední, tak právě chodila s mužem, kterej byl po operaci ehmm, tam právě dochází k tomu, že tam jako opravdu ehmm i jako ze své zkušenosti vím, že opravdu ten kluk, nebo předtím holka, bylo vidět, že to má v hlavě hodně pomatený, že byl hodně žárlivej.“ student (22let)

„Bylo opravdu na něm vidět, že to nemá srovnaný v hlavě jo a proto říkám, né každej to unese jo, je to strašně složitá situace, takže jo, já si myslím, že v tomhle případě on to neunesl, prostě pořád si musí hrát na to, že je muž.“ student (22let)

Tento respondent nepopsal setkání nikterak pozitivně, avšak v celém rozhovoru s ním pak nebyl nadále cítit žádný odstup k těmto osobám, naopak se stavěl k tématu spíše pozitivně a velmi tolerantně.

Respondent zmiňuje, že si transgender osoba, se kterou se setkal stále “musí hrát na to, že je muž”. Zde je možnost, že se daný transgender muž necítí být stále přijímat ve společnosti jako muž, a tak se snaží projevovat jisté maskulinní chování, které by o tom společnost mohlo utvrdit a přinést mu tak větší toleranci. Toto chování však může být spíše výsledně toxická maskulinita, z rozhovoru mi právě taktéž vyznívá, že na respondenta toto chování opravdu jako toxická maskulinita působí. Zároveň se tak daný transgender muž s velkým předpokladem chová, jelikož se ve společnosti setkává s odmítáním či transfobií.

Tady tedy nelze říct, že by skutečné setkání s transgender osobou nějakým způsobem zásadně ovlivnilo vnímání a postoj k těmto osobám, avšak bohužel z celého vzorku dotazovaných zažili osobní setkání pouze dva, a tak nelze udělat nějaký komplexnější závěr. Dle mého názoru by však mnozí svůj postoj k transgender osobám do jisté míry i tak pozměnili, pokud by měli možnost vlastní zkušenosti. Většina respondentů si totiž nedovedla ani představit, že by se někdo takový v jejich sociální bublině mohl objevit, a tak pro ně byla celkově nereálná. Dle výzkumů jsou totiž například gayové a lesby společností již akceptováni, jelikož jsou společnosti oproti transgender osobám znatelně více vnímáni.⁸⁰

„Samozřejmě s pár pacientama jsem mluvil jednak už tehdy před těmi 40 lety, s pár pacientama se setkávám v běžném životě jako doktor, jako lékař.“

„Některý jsou teda otevřený, některý řeknou „Víte já bych byla radši kdybyste mi říkal Petro“ jo, některý jsou otevřený, tak já říkám nemám s tím problém, respektuju to, protože tam přece jenom ten lékař musí navázat řekl bych nějakou funkční vzdálenost, která je...nemyslím intimní, ale účinnou, aby se vám člověk svěřil, důvěru, důvěru, pokud člověk o to má zájem a chce.“ lékař (60let)

⁸⁰ „Diskriminováno se za posledních pět let cítilo až 86 % trans osob, což je ve srovnání s lesbami (58 %) a gayi (33 %) podstatně více.“ HÁJKOVÁ, K. *Givt: Nutnost operace a sterilizace při změně pohlaví? Je to nehumánní, upozorňuje organizace Transparent* [online]. 2021 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://blog.givt.cz/2021/07/18/nutnost-operace-a-sterilizace-pri-zmene-pohlavi-je-to-nehumanni-upozornuje-organizace-transparent/>

Tento respondent se setkal s transgender osobami již před 40 lety, a tak byl již k těmto osobám velmi otevřený a pohlížel na ně bez jakýchkoli předsudků. Z jeho výpovědi vyplivala velká tolerance, což může být dané i na základě jeho povolání.

3.5.5 Média a transgender osoby

V rámci médií a transgender osob bylo snahou zjistit, zda se respondenti setkávají s transgender osobami v médiích a zda pociťují nějaké změny v průběhu let. Respondenti se vyjadřovali k tématu například takto:

„V novinách se dočteš, otevřete noviny na internetu nebo tištěné noviny, nebo v tom v televizi v novinách všude jakoby ehm...já říkám ono už se to více propaguje, že aj ve filmech víc to je jakoby takhle všude, všude, všude, pár let zpátky to ještě tolik nebylo.“ řemeslník z Ukrajiny (50 let)

„rozhodně, třeba když se podíváte na Netflix, tak tam vlastně poslední roky jsou samý seriály, kde tahle komunita má velký zastoupení, hlavní hrdinové a tak, hodně Netflix a celkově filmy co ted' vycházej.“ voják (28let)

Většina respondentů tvrdila, že se transgender problematika v průběhu let začala v médiích objevovat více. Dva respondenti údajně žádnou změnu nezaznamenali a myslí si, že pokud se o téma nezajímají, tak se s ním nikde v rámci médií ani nesetkají. Zejména starší respondenti mohli objektivně posoudit, zda je transgender problematika v průběhu let více a tam jsme se tedy dostali k závěru, že tomu tak podle nich je. Názory se pak mírně lišily v tom, zda je pozitivní, že je této problematiky v médiích více či ne. V rámci některých výpovědí to bylo vnímáno pozitivně, z toho aspektu, že se o tom lidé více dozví a budou pak mít tolerantnější postoj vůči těmto osobám. Někteří to ale vnímali negativně z pohledu toho, že to následně zaznamenají i děti a budou tím moci být ovlivněny. Někdo taktéž působil mírně rozčileně z faktu, že zpráv je opravdu mnoho a není jim příjemné se s nimi tak často setkávat a nejsou pro úplnou normalizaci tématu. Z některých pramenilo i mírné rozčílení, jelikož situaci vnímají tak, že jsou pro ně jiné zprávy mnohem podstatnější a že je této tematiky mnoho.

Na základě výpovědí lze tedy říci, že se transgender tematika v médiích začala objevovat více, což však může též vést k prospěchu, jelikož jak jsem zmiňovala, pokud

se společnost více s transgender osobami seznámí a nebude to pro ně nepředstavitelná rarita bude pro lidi pak snadnější transgender osoby pochopit, což těmto osobám umožní kvalitnější život vzhledem k větší toleranci společnosti.

Respondenti, kteří reagovali na přílišné zviditelňování tematiky v médiích negativně, byli ti, kteří byli opravdu striktními zastánci tradiční rodiny a měli jisté obavy, jak může zveřejňování transgender tematiky v médiích působit na mladou generaci, především tedy na adolescenty. Celkově se dá konstatovat, že větší viditelnost v médiích vadila spíše těm, kteří byli méně tolerantní.

3.5.6 Negativa a problémy, se kterými se setkávají transgender lidé

Předpokládané obtíže, se kterými se denně transgender lidé setkávají zazněly od všech respondentů. Transgender lidé jsou vystaveni netoleranci či dokonce urážkám a násilí v rámci sociálních sítí, ale i reálného života. Mohou se dostat do bezvýchodných situací na pracovišti v rámci netolerance nadřízeného. Nastává zde problém v rámci založení rodiny. Někteří poukazovali i na případné psychické problémy v rámci velké tělesné změny, kterou pak někteří nemusí být schopni vstřebat a jejich psychika na tom může utrpět. Jeden z respondentů také zmínil nevratnou změnu přeměny pohlavních orgánů. Dotazovala jsem se také na to, jaká pozitiva respondenti vnímají v rámci změny genderu dané osoby. Pozitiv bohužel moc nezaznělo, spíše byly zcela utlumeny a většina respondentů ihned sklouzla v rámci rozhovoru zpět k vnímaným negativům. Pozitivní na přeměně je prý zejména to, že se daná osoba konečně cítí ve svém těle a je spokojena, dle respondentů to je jediné možné pozitivum a platí pouze pro danou osobu. Více pozitiv jsem tedy v rámci rozhovorů nezaznamenala.

„Spousta lidí na takovýhle lidi kouká skrz prsty a transgender lidé to můžou vnímat a můžou se cítit buď dotčený nebo méněcenně případně“

„Určitě možná se zákonem, ale já to moc nesleduju, co se týká manželství uzavírání nebo ehm adopce dětí a podobně, takže nevím, jaký jsou aktuální zákony tady v tom, nicméně tam by asi problém mohl být.“ projektový manager (38let)

„Jistě s tím mají problémy ve společnosti, jistě, jistě není tolik tolerantních lidí třeba jako jsem já, myslím si, že to hodně závisí s určitým ehm...sociální inteligencí, že ehm řada

inteligentních lidí to chápe...jistě s tím můžou mít trable, věřím tomu, že můžou být i limitovaný v práci, protože jistě jsou typy práce, kde to jaksi úplně nejde, aby fungovali tam a tam.“ lékař (60let)

Některé možné problémy ze strany respondentů ani nezazněly. Velkým problémem a životním úskalím je pro některé z transgenderů taktéž nutnost hrazení si některých zákroků, které vedou ke kompletní přeměně v pohlaví opačné. Jisté náklady jsou hrazeny pojišťovnami, avšak bohužel například u hormonální léčby tomu tak nebývá.⁸¹

3.5.7 Adopce

Adopce byla velkým tématem a toto téma bylo jedno z nejvíce diskutovaných. Respondenti k němu do jisté míry cítili velkou potřebu se vyjádřit a bylo zde patrné velké zamýšlení se nad touto problematikou, jelikož někteří nad tím doposud vůbec nepřemýšleli, a tak bylo znatelné, že své myšlenky a definitivní názor tříbí až během rozhovoru. Někteří si mysleli, že mají víceméně jasno, ale na detailnější dotazy už ztráceli svoji jistotu ve výpovědích, a tak je někdy i v průběhu pokládání dalších otázek pozměnili. Roli zde hrála myšlenka, že děti jsou případně zcela bez domova a transgender rodič jim může zázemí poskytnout, taktéž jim dát lásku, která se jim v dětských domovech bohužel v takové míře nedostává. Úskalí byl fakt, že se někteří z respondentů obávali, že transgender rodič ovlivní dítě v jeho následné sexuální orientaci. Někteří mají totiž pocit, že dítě kopíruje do jisté míry své rodiče, a tak si toto může převzít. Radikální respondenti, kteří vnímali transgender osoby, jako lidi s psychickou poruchou, si nedovedli představit, že by transgender rodič byl schopen dítě dobře vychovat, tudíž byli striktně proti. Měli pocit, že by dítě bylo svěřeno do péče psychicky nemocného člověka. U některých respondentů byl také velmi zásadní věk, ve kterém bude dítě adoptováno a zároveň problematika faktu, zda adoptovanému dítěti sdělit, že byl jeho rodič dříve pohlavím opačným. Roli hrálo taktéž to, zda je transgender osoba již definitivně u konce své přeměny, pokud ano, tak by někteří i ti více radikálně smýšlející byli ochotni svěřit

⁸¹ Obavy a přání trans lidí v ČR-Transparent. *Transparent* [online]. 2018 [cit. 2023-04-04].
<https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/>

Dostupné z:

osobě dítě. Všichni se shodli na tom, že by bylo nutné, aby danou rodinu navštěvovaly nějaké patřičné kontroly.

„Ne, nedovolil, protože představa jakoby mě samotného, kdybych byl malý dítě a jednou se dozvěděl, že moje matka byla dřív muž, tak by mě to muselo psychicky zničit.“ voják (28let)

„Pokud by chtěl adoptovat dítě, tak zejména u toho transgenderu bych já chtěl znalecký posudek, že právě ví, kdo je, že už ten jeho stav je ustálený řekněme jo.“ právník (32let)

Souhlas s adopcí za předpokladu určité patřičné sociální kontroly tedy požadovala většina respondentů, to, proč tomu tak je by na základě výpovědí bylo možno objasnit z důvodu strachu respondentů o úpadek tradiční rodiny. Respondenti měli strach, zda dítě vychovávané transgender osobou/rodičem nebude nějak zásadně ovlivněno ve svém vývoji. Vyskytovala se obava, že dítě bude následkem výchovy též transgenderem, jelikož bude vnímat své rodiče jako vzor a bude je do jisté míry napodobovat, proto většina respondentů preferovala tradiční adoptivní rodinu, kde je žena i muž. Respondenti byli tedy v rámci tématu adopce relativně stereotypně smýšlející.

3.5.8 Reakce na přeměnu kamaráda či člena rodiny

V rámci reakce na přeměnu blízké osoby, konkrétně tedy kamaráda či rodinného příslušníka, se výpovědi relativně shodovaly. Nikdo z dotazovaných by člověka ze svého blízkého okruhu, který se rozhodl pro tranzici neodsoudil, avšak téměř všichni uvedli, že by se jejich vztah do jisté míry změnil. Pokud šlo o přeměnu nějakého člena rodiny, tak tam bylo vidět, že je téma ještě citlivější a nikdo z respondentů by daného člověka neodsoudil, avšak u starších mužů, kteří již byli otci, tak bylo patrné, že přemýšlí nad tím, jaké by to bylo, kdyby se takto rozhodl nějaký jejich potomek a tam bylo znatelné, že to je pro některé nepříjemnou představou. Někteří uvádějí, že si vůbec takovou situaci nedokáží vizualizovat.

„Člověk nad tím samozřejmě taky mockrát přemejšlel jo jako, kdyby najednou ehm kluk, holka se začali cejtít jakoby jinak, ať trans nebo jakkoli jinak, tak jako člověk, člověka by to jistě nepotěšilo, ale jistě by ho kvůli tomu nezabil, co by se dalo dělat... kdyby se to dotklo

rodiny, tak radost bych z toho neměl, ale asi co by se dalo dělat, tak život jde dál, jsou horší věci. “ lékař (60let)

„To je velký sci-fi, protože to fakt jako doufám, že to nehrozí v rodině, vůbec si to nedovedu představit, nedovedu, na to vám neodpovím.“ řemeslník/podnikatel (48let)

Můj předpoklad, že nikdo z respondentů nebude schopen definitivně vyřadit transgender osobu ze svého rodinného okruhu byla víceméně potvrzena, pokud však opomeneme respondenty, kteří se nechtěli nad touto představou vůbec zamyslet, jelikož jim byla velmi nepříjemná. Nutno však také dodat, že zde mohla hrát roli samotná situace výzkumného rozhovoru. Je možné, že respondenti na mě jako výzkumníci nechtěli působit příliš stereotypně či radikálně, že by na rovinu řekli, že by takovou osobu potom už nechtěli nikdy vidět.

3.5.9 Názor na sterilizaci

Názor na sterilizaci byl víceméně shodný, někteří respondenti nad danou problematikou více dumali, ale finálně se sterilizací pohlavních orgánů souhlasili. Většina uvedla, že pokud se již někdo rozhodne pro přeměnu pohlavních orgánů, tak musí být srozumět s nějakými následky a toto bylo vnímáno jako jeden z nich. Nikdo neprojevil nějaký zásadní protest vůči podmínce povinné sterilizace za předpokladu přeměny pohlavních orgánů u transgender osob.

3.5.10 Doplnění k tématu: Obavy o model dnešní rodiny

V rámci poslední části rozhovoru bylo respondentům umožněno jakkoli se ještě k tématu vyjádřit a cokoli doplnit. Byli tedy vybídnuti ke svým myšlenkám k čemukoli ohledně transgender osob. Zhruba polovina chtěla už od tématu úplně pryč a byli rádi, že již rozhovor končí a nemusejí se o této problematice dále bavit a jakkoli se nad ní zamýšlet. Bylo jim tedy téma zřejmě mírně nepříjemné, což bylo v určitých částech cítit, jelikož se nad problematikou nechtěli ani zamýšlet. Druhá část naopak cítila potřebu ještě se projevit. Ti, kteří ještě téma komentovali měli víceméně shodné výpovědi. Ty se týkali zejména určitých obav o model dnešní klasické rodiny muž a žena. Zároveň se objevoval jistý strach o to, zda nebudou větší diskusí a normalizací transgender osob ovlivněny jakkoli budoucí generace, převážně zda budou případně taktéž motivováni ke změně pohlaví. Objevilo se také určité rozčílení v rámci

toho, že se aktuálně objevuje ve světě stále pohlaví více, že pokud by se jednalo pouze o přeměnu z muže na ženu či naopak, jistá tolerance by tam případně byla, avšak někteří respondenti mají pocit, že lidé si vymýšlí nová pohlaví z určitých rozmarů.

„Že mi přijde šílený, že vzniká tolik různých pohlaví, že už to není jenom o tom, že se transgendeři předělávají do opačných pohlaví muž, žena, ale, že vznikají i nové.“ obchodní zástupce (35let)

„Ne asi bych to klidně uzavřel, jenom prostě za mě mají podporu, ale ehm nechci, aby to bylo na úkor klasický civilizace, na kterou jsme zvyklí.“ projektový manager (38let)

4 Závěr

Práce je rozdělena do teoretické části a praktické části. V teoretické části popisuje aspekty vývoje jedince z biologického i sociálního vývoje, tak aby bylo umožněno čtenáři, co nejlépe vývoj pochopit. V rámci podrobného přiblížení hledala možné příčiny, proč se jedinec má motivaci stát transgender osobou. Biologickému vývoji je věnována velká část práce, tak aby bylo znatelné, že se přeci jen mohou stát jisté odchylky již v rámci biologického vývinu, avšak není to jediná možná příčina nesouladu s genderem. Z tohoto důvodu se práce zabývá z velké části společenským vlivem na vývoj. Práce taktéž popisuje čtenáři, kdo vlastně transgender osoby jsou a jaká životní úskalí jim protínají cestu na každodenním režimu. Přiblížení života transgender osob, by mělo pomoci taktéž většímu pochopení. Pro co nejlepší uchopení problematiky byla představena historie vnímání mužského genderu, představení genderových stereotypů, které jsou s naší společností stále neodmyslitelně propleteny.

Práce v praktické části nabízí taktéž pohled na tematiku očima heterosexuálních mužů z různých sociálních sfér. Názory či představy vybraných respondentů se nedají jednoduše rozčlenit ani na základě věku či vzdělání, jelikož jejich výpovědi se příliš nelišily. Nelze tedy konstatovat, že starší muži přemýšlí o transgender lidech zcela jinak než muži mladší. Ani vykonávaná profese nebyla žádný ukazatel, ačkoli jsem se snažila zvolit muže z velmi odlišných sfér. Na základě výzkumu lze říci, že muži se nestaví k tématu nějakým zásadně negativním postojem, pokud se však téma nedotýká přímo jejich životů, tam byl z mého pohledu zaznamenán u některých mírný strach a nevědomost o této problematice, a tak byl postoj striktně odmítavý. Většina tedy byla tolerantní v rámci nějakých společenských mantinelů – o toleranci by tedy asi bylo možné mluvit, o akceptaci nebo určité otevřené náruči vůči transgender lidem spíše ne. To bylo vidět i na příkladu toho, jak respondenti nahlíží na transgender osoby jako osoby s vážnou psychickou poruchou. Působí to, že někteří muži mají pocit, že se o tématu mluví až příliš, a vzhledem k jejich nedostatečné znalosti mají obavy o následný vliv na své životy. Ve výpovědích se objevovaly zejména obavy, jaký vliv mají transgender osoby na děti. Tradiční rodina je tedy dle některých respondentů v ohrožení či řečneme v úpadku za předpokladu větší normalizace transgender osob. S pohledem na fakta z pohledu psychologie je zakotveno, že dítě do jisté míry kopíruje své rodiče a má je za svůj

vzor.⁸² Již i raným procesem socializace je dítě zásadně formováno rodiči. To se mi zdá jako jisté vysvětlení, proč mají muži, obavy z adopce malých dětí a následnou výchovou transgender rodičem či párem. Děti si utváří svoji identitu prvotním pozorováním rodičů a následně je napodobuje. Myslím si, že právě zde je problém, proč je to pro některé z respondentů zcela nepřijatelné.

Celkově muži, kteří byli více odmítaví mají pravděpodobně více zakotveny vzorce chování dřívějšího prototypu muže. Mají určitý obraz a představu, jak by mužský ideál měl vypadat a taktéž byli k určitému chování vychováni a vedeni a následně na základě toho jednají. Někteří z respondentů tedy vykazovali znaky homofobie a transfobie, z mého pohledu to však lze vysvětlit určitým strachem z neznáma. V rámci oslovování respondentů jsem se původně také u pár mužů setkala se striktním odmítnutím bavení se o tématu transgender osob. Setkala jsem se s názory, že tohoto tématu je všude až příliš a je nám cituji *“podstrčováno”*. Nemohu však jednoznačně určit, zda tito muži projevovali vyloženě znaky homofobie či transfobie, jelikož se zkrátka chtěli pouze od této problematiky zcela distancovat. Jednoznačně byli však tito muži zastánci tradiční rodiny, tj. to bylo to, co je bez pochyb spojovalo. Již právě to, že ne každý muž byl tedy ochoten a schopen o tématu hovořit prokazuje jistou společenskou odmítavost transgender osob. Naštěstí se v mém výzkumu neprojevil tedy žádné hlubší formy nenávisti vůči těmto osobám. Vzorek dotazovaných mužů ukazuje, že transgender osoby jsou pro určitou část společnosti velmi vzdálené.

Bakalářská práce by mohla být podkladem pro další zkoumání problematiky například skrze výzkum dotazování se transgender osob na to, jak se cítí být začleněni do společnosti.

⁸² HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 2. vyd. Praha: Grada, 2015. 399 s. ISBN 978-80-247-4674-6., str. 111

5 Zdroje

Bibliografie

BADINTER, E. XY o mužské identitě. Praha: Paseka, 2005. 266 s. ISBN 80-7185-727-0, str. 128

BRZEK, A. Třetí pohlaví? Praha: Scientia Medica, 1992. ISBN 80-85526-03-4., str.11

CONNELL, R. *Gender: in world perspective*. 4th edition. Medford: Polity Press, 2020. ISBN 9781509538997, str. 106

CONNELL, R. W. a JAMES W, MESSERSCHMIDT. *HEGEMONIC MASCULINITY Rethinking the Concept* [online]. Sociologists for Women in Society, 2005, (Vol. 19 6), 31 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: doi:10.1177/0891243205278639

CONNELL, R. W. *Masculinities* [online]. 2. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 2005 [cit. 2023-04-05]. ISBN 978-0-520-24698-0.

COOK, R. J. a Simone C. Gender Stereotyping Transnational Legal Perspectives. Paper, 2011. ISBN 9780812221626.

CORNEAU, G. Chybějící otec, chybný syn: Jak absence otce ovlivňuje utváření mužské identity. 1. Vyd. Praha: Portál, 2012. 191 s. ISBN 978-80-262-0075-8.

GIDDENS, A. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HELUS, Z. Sociální psychologie pro pedagogy. 2. vyd. Praha: Grada, 2015. 399 s. ISBN 978-80-247-4674-6., str. 111 Dudová, R. Otcovství po rozchodu rodičovského páru. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2008. 234 s. Sociologické disertace. ISBN 978-80-7330-136-1., str. 151

JANDOUREK, J. Sociologický slovník. 2. vydání. Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.

KARSTEN, H. Ženy – muži: genderové role, jejich původ a vývoj. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2016, s. 25.

KIMMEL, M. S. *The Gender of Desire: Essays on Male Sexuality* [online]. State University of New York Press, 2005 [cit. 2023-04-05]. ISBN 0791463389.

KŘÍŽOVÁ, A., Tuček, M.: Zaměstnání versus rodina – dělba rolí v rodině. In: Česká rodina v transformaci – Stratifikace, dělba rolí a hodnotové orientace. Praha, Tuček, M. a kol.: Sociologický ústav AV ČR 1998., str. 20-21

MAROSZOVÁ, M. A. *Oběti incidentů z nenávisti motivovaných homosexuální orientací* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2023-04-04]. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci Filozofická fakulta Katedra psychologie. Vedoucí práce PhDr. Olga Pechová, PhD.

MCGLASHAN, M. a MERCER J. *Toxic Masculinity: Men, Meaning and Digital media*. Taylor & Francis, 2023. ISBN 9781032027067.

MERCER, J. *Toxic masculinity: Men, Meaning and digital media*. Taylor & Francis, 2023. ISBN 9781032027067.

MOSKOWITZ, D. A., RIEGER G. a Michael E. R. Heterosexual Attitudes Toward Same-Sex Marriage. *Journal of Homosexuality* [online]. 2010, 57(2), 325-336 [cit. 2023-07-11]. ISSN 0091-8369. Dostupné z: doi:10.1080/00918360903489176

OAKLEY, A. Pohlaví, gender a společnost. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, s. 121.

P. J. GRAHAM, P. J. *Men and Sex A Sexual Script Approach* [online]. 2017 [cit. 2023-04-05].

RENZETTI, C. M. a Daniel J. C. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2., str. 20

SAX, L.: How common is intersex? A response to Anne Fausto-Sterling. *The Journal of Research* 39, 2002, 174-78

SLOBODA, Z. *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. 1. vyd. Pasparta Publishing, s. r. o., 2016, 163 s. ISBN 978-80-88163-09-1., str.66

SMETÁČKOVÁ, I. a BRAUN R. *Homofobie v žákovských kolektivech: homofobní obtěžování a šikana na základních a středních školách – jak se projevuje a jak se proti ní bránit: doplňkový výukový materiál pro ZŠ a SŠ včetně didaktické aplikace tématu*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2009. ISBN 978-80-7440-016-2.

Společnost žen a mužů z aspektu gender. Praha: Open Society Fund, 1999. ISBN 80-238-4770-8.

ŠVAŘÍČKOVÁ-SLABÁKOVÁ, R. *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti: koncepty, metody, perspektivy*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788074222184, str. 77

VOKURKA, H, 2004, s 404 VOKURKA, M., Hugo, J.: Velký lékařský slovník. 4. aktualiz. Vydání, Praha Jessenius, Maydorf 2004.

VORÁČKOVÁ, B. Úřední změna pohlaví v České republice. Praha, 2019. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce Ing. Mgr. Olga Angelovská., str. 21

WEISS, P. a kol. *Sexuologie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010, s. 463.

Web

KLUČÁROVÁ, R. Refresher news: Slovensko ruší povinné sterilizace trans lidí, kteří chtějí právní změnu pohlaví. Česko stále čeká [online]. 2023 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://refresher.cz/132198-Slovensko-rusi-povinne-sterilizace-trans-lidi-kteri-chteji-pravni-zmenu-pohlavi-Cesko-stale-ceka>

KOVÁRIKOVÁ J. Identita transgendera [online]. Praha, 2013 [cit. 2023-07-10]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/60931>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

Křížková, A. 2001. „Genderová identita – základní definice, konstrukce, koncepty.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 2 (3): 1-2. ISSN 1213-0028. <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2001/03/01.pdf>

MKN-10- Databáze léčiv. Mediately [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://mediately.co/cz/icd/F00-F99/set/F60-F69/cls/F64.0/Transsexualismus>

Obavy a přání trans lidí v ČR-Transparent. Transparent [online]. 2018 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: <https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/>

PATEV, A. J., Chelsie E. D., Kristina B. H. a Jessica M. B. College Students' Perceptions of Gender-Inclusive Language Use Predict Attitudes Toward Transgender and

Gender Nonconforming Individuals [online]. 12.12. 2018n. 1., 2018 [cit. 2022-01-04].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0261927X18815930>

Queergeography.cz: Sexuální občanství-práva [online]. [cit. 2023-04-04]. Dostupné z:
<https://queergeography.cz/web2/sexualni-obcanstvi/prava>

Stonewall. (2016, March 8). *LGBTQ+ facts and figures*. Dostupné z:
<https://www.stonewall.org.uk/lgbtq-facts-and-figures>

ŠABATOVÁ, PH.D., Mgr. A. Být LGBT+ v Česku: Zkušenosti LGBT+ lidí s
předsudky, diskriminací, obtěžováním a násilím z nenávisťi, Výzkum veřejného ochránce práv
2019 [online]. In: 2019, s. 96 [cit. 2023-04-04]. Dostupné z: [https://www.ochrance.cz/uploads-
import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf](https://www.ochrance.cz/uploads-import/DISKRIMINACE/Vyzkum/Vyzkum-LGBT.pdf), str. 14

The International Classification of Diseases and Related Health Problem – ICD-11.
World Health Organization. 2019.[cit. 12. 11. 2020].
<https://icd.who.int/icd11refguide/en/index.html#1.1.0Part1purposeandmultipleusesoff>